

Confirmatur. Minus requiritur ad dissolvenda sponsalia, quam ad dirimendum Matrimonium ratum: Ergo si ad illud dirimendum sufficiat professio, ad ea dissolvenda, probatio sine ingressu in Religionem sufficit.

86 Confirmatur amplius: Id credit in favorem status religiosi, ut non tantum professio, sed ipse ingressus sponsalia dirimat: Ergo ita sentiendum est, & hae sententia praesertim alteri, statui religioso minus favorabili.

87 Ad objectionem respondeo, dato Antecedente, negando Consequentiam: non valet enim argumentum a similitudine in his quae a jure positivo pendunt: cum igitur hae pendeant a Jure positivo, ac de ingressu Religionis respectu sponsalium, nihil in jure habeamus, bene autem de professione respectu Matrimonii rati & non consummati, ab uno ad alterum non licet arguere.

88 Ad primam confirmationem, nego etiam consequentiam, eilo enim minus obligent sponsalia, quam Matrimonium ratum, nondum consummatum, subindeque minor sufficiat causa ad illa dissolvenda, quam ad illud dirimendum: quod tamen ingressus in Religionem sit causa sufficiens, ex jure nobis non constat; unde id non est temere asserendum, licet in favorem status Religiosi cedere videatur; alioqui etiam dicendum esset, per solum Religionis ingressum omnia vota prius facta, omniaque debita in saeculo contracta, penitus extinguuntur, quod memo haecenus dixit. Sicut ergo vota simplicia de rebus aliis, ante ingressum Religionis facta, suspenduntur quidem per ingressum Religionis, sed reviviscunt per egressum, ita & obligatio orta ex sponsalibus, suspenditur quidem tempore probationis, seu novitatus; unde eo tempore non potest sponsus Religionem ingressus, a sponsa in saeculo remanens revocari, habet enim jus per novitatum Religionem experiendi; si tamen e Religionis egrediatur, & ad saeculum redeat, reviviscit talis obligatio, & ad sponsam redire tenetur, & cum ea Matrimonium contrahere, si ipsa id exigat. Et certe aequum videtur, quod non gaudeat privilegiis Religionis, qui in ea non permanet, redeatque ad saeculum cum suis oneribus. Per quod patet ad secundam confirmationem.

89 Obijcies secundo: Major est obligatio voti simplicis Religionis, quam sponsalium, cum ista per illam dirimatur: Atqui prior obligatio dissolvitur per ingressum in Religionem bona fide, id est ex animo permanendi, quamvis ingressus postea resiliat, expertus itatum illum sibi non convenire: Ergo etiam per ingressum Religionis obligatio ex sponsalibus orta dissolvitur penitus, nec redit per egressum ex illa.

90 Respondeo quod licet obligatio voti simplicis Religionis major sit quam obligatio orta ex sponsalibus, tamen per ingressum in Religionem illa dissolvitur, non ista: quia nimirum ingressus in Religionem non est impletio obligationis sponsalium, bene tamen voti simplicis Religionis: neque enim ille qui tale votum emittit, plus vovet, quam ingredi Religionem, & experiri bona fide, utrum id sibi melius sit, magisque expediens; unde fecit votum dandi centum nummos in elemosinam, cessat, postquam illi in pauperes impensit fuerunt: ita & votum simplex Religionis, postquam qui illud emittit, bona fide Religionem ingressus est, licet in ea non perseveret.

91 Obijcies tertio contra secundam conclusionem: In capite *Primum*, §. qui obijciunt vel vovente, mulieri, quae ut dissolveret contracta sponsalia, castitatem voverat, dicitur injungenda penitentia, ob mentis fidem, et quoque permittitur inire Matrimonium: Ergo per votum simplex castitatis non dissolvantur sponsalia, ex parte voventis.

92 Respondeo, idcirco dici a Pontifice injungendam esse huiusmodi penitentiam, quia votum illud non sincere dicitur, sed fraudulenter esset, ut nimirum non cogere sponsam cui fidem praestiterat copulari. Illi vero permittitur cum eo inire Matrimonium, tali voto non obstante, quia non statuerat servare continentiam, sed alteri nubere volebat: unde ait Pontifex, *Tactus est se ut presens mulier post fidem daret, & votum simpliciter oblatum, Matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat.*

93 Obijcies quarto: Deus non acceptat promissionem rei alteri prius debite, & in ejus praedictum: Sed votum castitatis emissum ab eo qui sponsalia contraxit, est promissio rei alteri debite, nimirum integritatis corporis, cujus usum promittit sponsae: Ergo irritum est ejusmodi votum, & consequenter non solvit sponsalia ex parte voventis.

94 Confirmatur: Ideo secunda sponsalia etiam jurata non dirimunt prius, quia sponsa prima habet jam jus acquisitum ad corpus sponsi: Sed in nostro casu habet sponsa jus acquisitum in corpore sponsi, antequam ipse voveat castitatem: Ergo tale votum ejus, non dirimit sponsalia ex parte illius.

95 Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem:

Deus non acceptat promissionem rei alteri debite absolute, concedo. Rei alteri debite tantum sub conditione quae non adimpletur, nego. Similiter distinguo Minorem: Votum castitatis emissum ab eo qui sponsalia contraxit, est promissio rei alteri debite, sub conditione quae non adimpletur, concedo. Rei alteri debite absolute, nego. Non enim sponsus ex contractu sponsalium obligatur absolute ad tradendum usum sui corporis sponsae, sed tantum sub conditione implicita, quod scilicet nolit transire ad statum Matrimonio meliorem, qualis est status castitatis, ut paragrapho precedenti declaravimus. Unde.

Ad confirmationem, negatur consequentia & paritas. Disparitas est quod status secundi sponsalium non fit perfectior statu Matrimonii; at vero status castitatis excedat illum in perfectione.

Quaestio 44. Supplementi explicat D. Thomas definitionem Matrimonii, & hujus nominis etymologiam, & quaerit an Matrimonium sit in genere conjunctionis. Sed de his plura diximus disp. 1. unde quaestionem hanc praetermittimus.

DISPUTATIO IV.

De consensu Matrimonii.

Ad quae. 45. Supplementi, & tres sequentes.

Considerata causa ad Matrimonium disponente, & ad illud praerequisita, nempe contractus sponsalium, consequens est ut de causa efficiente illius, nimirum consensu, cum S. Doctore differamus, ejusque necessitatem & qualitates, articulis sequentibus breviter declaremus.

ARTICULUS PRIMUS.

An ita ad Matrimonium necessarius sit proprius conjugum consensus; ut nulla auctoritate humana vel divina, sine illo fieri absolute nequeat?

§. I.

Quibusdam praemissa referuntur sententiae.

Notandum primo, seu potius recolendum ex articulo primo primae disputationis, Matrimonium posse sumi dupliciter, nempe casualiter, proprio contractu quo conjuges sibi mutuo tradunt dominium proprii corporis in ordine ad copulam, & formaliter, pro ipsa conjunctione & vinculo quod sequitur ex tali contractu, in quo vinculo loco citato diximus essentiam Matrimonii consistere.

Notandum secundo, seu potius supponendum ut certum & indubitatum apud omnes, quod si Matrimonium sumatur primo modo, non potest illi modo fieri sine consensu partium, cum & contractus Matrimonii, utriusque conjugis consensum includat formaliter; & causa formalis nullo modo possit ab extrinseca causa suppleri.

Tertio supponendum est, consensum contrahentium esse ita necessarium ad Matrimonium formaliter sumptum, ut dicit conjunctionem & vinculum, quod de lege Dei ordinaria sine illo esse non possit. Primo, quia effectus particularis non fit secundum legem Dei ordinariam, nisi concurrens causa secunda proxima, ad eam secundum eandem legem ordinata, ut patet inductione: consensus autem viri & feminae est causa proxima vinculi & obligationis Matrimonii, per se ad illum ordinata, secundum legem Dei ordinariam. Secundo, Matrimonium sumptum pro vinculo, consistit in dominio utriusque conjugis in corpore alterius, in ordine ad copulam: At jus naturale hoc docet, ut res quae est in potestate alicujus, non detrahatur, nec subiciatur dominio alterius, absque illius consensu: Ergo Matrimonii vinculum sine consensu viri & feminae, saltem de lege Dei ordinaria, esse non potest.

Quarto: Matrimonium ita contrahi debet, saltem secundum legem Dei ordinariam, ut mutua caritas & benevolentia conjugum possit consistere, & conservari: Hoc autem, ordinare saltem, fieri nequit, absque mutuo conjugum consensu: Ergo ille, saltem de lege ordinaria, necessarius ad Matrimonium requiritur. Unde Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, & referent car. *Sufficit*, 27. quest. 2. ait, quod si solus in nuptiis consensus defuerit, cetera omnia fruantur. Et Innocentius III. cap. *Tua nos* de sponsal. in fine, affirmat Matrimonium cum errore circa substantiam persone contractum, esse invalidum, quia defuit consensus, sine quo cetera nequeunt servari per se in corpore conjugale. Item Florentinum in Decreto Eugenii dicit causam efficientem Matrimonii (sumpti pro vinculo) esse mutuum consensum conjugum, regulariter per verba de praesenti expressum.

Nec

Nec solum requirit, de lege Dei ordinaria, consensus, Matrimonium qua contractus est, aut conjunctio & vinculum ex illo resultans, sed etiam qua Sacramentum est. Primo, quia hoc Sacramentum in contractu fundatur, unde ipse consensus, qui necessarius est ad contractum, etiam necessarius est ad Sacramentum. Secundo, quia nullum Sacramentum perficitur absque propria voluntate, & intentione ministri. Sed contrahentes sunt ministri non solum contractus civilis, sed etiam Sacramenti Matrimonii: Ergo sine illorum consensu, Sacramentum Matrimonii, saltem de lege Dei ordinaria, perfici nequit.

Solum ergo difficultas est & controversa inter Theologos, an Matrimonium sumptum formaliter, ut dicit conjunctionem & vinculum, ita necessarius requiratur proprius conjugum consensus, ut nulla auctoritate divina vel humana, sine illo absolute fieri nequeat? Prima sententia negat id esse possibile tam respectu divinae quam humanae auctoritatis. Ita Pontius lib. 2. cap. 3. Filiucius tract. 10. de Matrimo. part. 1. cap. 3. num. 68. Sanchez lib. 2. de Matrimo. disp. 26. qui etiam citat supplementum Gabrielis, & Adrianum, qui loquitur de contractu Matrimonii, non de vinculo ex tali contractu resultante. Secunda & contra astringit, non solum Deum de potentia absoluta, sed etiam potestatem humanam, Civilem, vel Ecclesiasticam, posse efficere vinculum Matrimonii, absque consensu conjugum. In hac sententiam inclinare videtur Victoria in relectione de Matrimo. part. 1. num. 7. Tertia vero, quae communis est apud Theologos, latetur quidem nullam auctoritatem & potestatem humanam posse sine consensu conjugum Matrimonii vinculum efficere; asserit tamen Deum id posse, de absoluta potentia.

§. II.

Duplici conclusione vera sententia statuitur.

Deo primo, vinculum Matrimonii, de potentia Dei absoluta, posse fieri absque consensu ipsorum conjugum.

Hanc conclusionem multi probant hac ratione: Consensus viri & feminae non est causa formalis, sed effectiva vinculi matrimonialis, ut supra ex Florentino vidimus: Sed Deus potest supplere vicem cujuslibet causae efficientis create: Ergo potest vinculum Matrimonii absque conjugum consensu efficere.

Verum hae ratio multas instantias patitur: nam actus bonus est causa efficiens meriti, & actus generationis relationis paternitatis, & quavis potentia vitalis est principium effectivum sui actus; & tamen Deus non potest meritum efficere absque proprio consensu merentis, nec relationem paternitatis in generante absque proprio actu generativo; neque actionem vitalem absque proprio influxu principii vitalis: Ergo ex eo quod consensus viri & feminae non sit causa formalis, sed tantum effectiva vinculi matrimonialis, non recte colligitur, Deum absque consensu ipsorum conjugum, posse tale vinculum efficere. Hac ergo ratione praetermittitur.

Probat conclusio hoc dicitur: Ideo consensus viri & feminae requiritur ad vinculum Matrimonii, quia in quolibet Matrimonio vir transfert dominium sui corporis in potestatem feminae, & femina dominium sui corporis in potestatem viri. Sed Deus, non expectato conjugum consensu, potest dominium corporis feminae transferre in potestatem viri, & e converso, cum sit absolutus dominus humani corporis & actus hominis, & majorem habeat potestatem in corpora conjugum, quam habeant ipsi conjuges; sicut potest res alias transferre de uno in alium, sine dominorum consensu, ut bona Aegyptiorum ad Israelitas: Ergo Deus de potentia absoluta potest vinculum Matrimonii absque viri & feminae consensu efficere, praesertim, cum possit facillime eos quos sua voluntate conjunxerit, ad amorem mutuum excitare, & ad pacem atque concordiam perpetuam, multo majorem, quam si propria voluntate contraxissent. Unde Sanchez non loquitur consequenter ad sua principia, cum disput. 26. num. 2. ait: *Deum posse dare viro potestatem in corpore feminae, & e converso, absque illorum consensu; quia Deus habet majus dominium in conjugum corpus, quam ipsimet: cum ergo possit ipsi, eo quod sunt domini proprii corporis, dominium illud transferre; a fortiori poterit Deus.*

Quod si quaeras, an Deus aliquando hoc fecerit? Respondet Victoria supra citatus, hoc fecisse in Matrimonio Adami & Eve, nec non in conjugio Osee & mulieris fornicariae; idque quia Scriptura non commemorat, eos in matrimonio consensisse.

Verum, quamvis valde probabilis sit, id in matrimonio Osee contigisse, ut indicat S. Thom. 1. 2. qu. 100. art. 8. ad 2. ubi ait, quod Osee accedens ad uxorem fornicariam, *Theol. Geneat.*, Tom. V.

vel mulierem adulteram, non est mochaus, nec fornicatus, quia accessit ad eam qua sua erat secundum mandatum Dei, qui est auctor institutionis Matrimonii; non est tamen creditibile, quod Deus ea auctoritate & suprema potestate quam habet in humana corpora, ipsosque homines, in matrimonio illo quod aliorum exemplar, & norma futurum erat, scilicet in matrimonio primorum parentum, usus fuerit: sed ad suavem Dei providentiam spectat, quod tale matrimonium nuptio Adami & Eve consensu factum fuerit. Addo quod, si desponsatio Verbi cum humanitate, non est facta sine consensu Beatae Virginis; multo minus desponsatio primorum parentum, absque mutuo eorum consensu, quandoquidem ista erat onerosa, non vero illa.

Dico secundo, nullam potestatem humanam, civilem, vel Ecclesiasticam, posse efficere vinculum matrimonii, sine consensu conjugum.

Hanc conclusionem probant aliqui ex eo quod si posset Respublica aliqua humana causare vinculum matrimonii, sine consensu partium, posset & eadem auctoritate ipsum dissolvere, contra illud Matthaei 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* At hae ratio non urget: facile enim responderi posset, quod sicut ipsi conjuges habent potestatem ad causandum mutuo consensu vinculum matrimonii, sed non ad illud dissolvendum; ita Respublica humana, civilis, vel Ecclesiastica, potest sine consensu partium, conjugum vinculo virum & feminae conjungere, quamvis postea tale vinculum dissolvere nequeat, eo quod illud sit jure divino, & Christi institutione, insolubile.

Alii probant ex eo quod nulla Respublica possit conferre jus strictae justitiae in corpus alterius ad actum generationis. Verum cum possit Respublica conferre jus uti supra libertatem alterius, consequendo animum servum, alterum dominum, cui non poterit jus corporis unius transferre in alterum, & vice versa, subindeque eos matrimonio copulare? His ergo rationibus praetermissis, vel in sua probabilitate relinquitur.

Probat conclusio hoc dicitur: Vinculum matrimonii licet non dicat essentialiter mutuum animum conjunctionem per mutuum conjugum amorem, ut patet in his qui divorcio disjuncti sunt, illam tamen commaturaliter exigit: unde solus ille potest efficere vinculum conjugale, qui mutuum amorem & obsequium inter conjuges necessarium ad probis educationem, potest in eorum cordibus excitare & causare: At nulla Respublica civilis & Ecclesiastica, potest mutuum illum amorem excitare & causare in cordibus hominum, sed solus Deus; cum ille solus habeat dominium in voluntatibus hominum, & omnipotentissimam inclinandum cordium quocumque voluerit potestatem, ut loquitur Augustinus: Ergo nulla Respublica, nec ullus Princeps secularis, vel Ecclesiasticus, potest sine consensu conjugum, efficere vinculum conjugale.

Confirmatur: Si daretur talis potestas in aliquo Principe vel Republica, esset in destructionem boni communis; plerumque enim talia matrimonia inter invitos & repugnantes facta, essent causa adulteriorum, homicidiorum, divoriorum, & continuorum rixarum ac dissensionum, quae ex defectu mutui amoris, & spontaneae conjunctionis, perpetuo inter conjuges vigerent: Sed nulla potest dari potestas humana, quae vergat in destructionem boni communis; nam omnis humana potestas est propter bonum commune, aut immediate collata a Deo, vel sponte translata in Principem a populo, qui non presumunt transferre potestatem in Principem, quae ipsorum communi bono adverteretur, nec Deus eam concedere: Ergo nulla potestate humana vinculum matrimonii, absque mutuo conjugum consensu, induci potest.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primo contra primam conclusionem: Matrimonium sumptum pro vinculo, est essentialiter vinculum mutui amoris: Sed vinculum mutui amoris sine consensu esse non potest: Ergo nec vinculum matrimonii.

Confirmatur: Matrimonium non est sola corporum, sed etiam animorum conjunctio: At animorum conjunctio sine consensu fieri nequit: Ergo nec matrimonium.

Ad objectionem respondeo, negando Majorem: Matrimonium enim sumptum pro vinculo non consistit essentialiter in amore mutuo, per animorum & operum conjunctionem; sed in dominio utriusque conjugis in corpore alterius, in ordine ad copulam, mutuaque utriusque ad alterum obligatione & subjectione, vel potius in relatione inter conjuges, ex tali dominio & obligatione resultante, ut disputat. 1. artic. 1. declaravimus; unde

unde

unde de essentia vinculi conjugal non est consensus, sed hic tantum est causa illius efficiens, ut ait Florentinum in Decreto Eugenii supra citato: Deus autem, cum sit supremus & absolutus corporum nostrorum dominus, nobis in se & inivitis, eorum dominium in alium potest transferre, subindeque Matrimonii vinculum sine consensu conjugum reperiri.

Ad confirmationem, nego etiam Majorem; Matrimonium enim in facto esse, non includit essentialiter mutuum animorum conjunctionem, cum illud perseveret in eis qui divortio disjuncti sunt.

15 Obijcies secundo: Ita proportionaliter se habet vinculum Matrimonii in ordine ad conjugatos, sicut vinculum voti sollemnis in ordine ad Religiosos; sed istud sine votis consensu non potest existere: Ergo nec illud absque viri & feminae consensu.

16 Respondeo, data Majori, negando Minorem, quamvis enim votum sollemne consensus essentialiter in promissione & traditione ipsiusmet Religiosi seipsum libere donantis, non possit esse sine ipsius votantis consensu; secus tamen vinculum ex voto; Deus enim, pro supremo dominio quod habet in Religiosis, potest per se solus non minus illam subicere Religioni, quam ipsemet per votum proprium.

17 Obijcies tertio: De potentia Dei absoluta nequit dari relatio absque fundamento: Sed vinculum Matrimonii est formaliter quadam relatio inter conjuges, cujus fundamentum est mutuum contrahentium consensus: Ergo Matrimonii vinculum absque mutuo conjugum consensu non potest existere.

18 Respondeo, mutuum contrahentium consensum, non esse solum & unicum fundamentum istius relationis, loquendo de potentia absoluta; potest enim de absoluta Dei potentia, dari aliud fundamentum sive ratio fundandi talem relationem, nimirum voluntas divina, que non minus potest mutuum corporum dominium transferre in conjuges, per suum decretum, vel preceptum quam ipsimet conjuges per suum consensum; cum Deus majus dominium habeat in conjugum corpus, quam ipsimet.

19 Dices: Licet Deus possit tradere corpus feminae viro, & corpus viri feminae, per absolutum & supremum dominium, quod habet in utraque, id tamen deberet necessario fieri, scientibus & volentibus illis: Ergo implicat Matrimonii vinculum esse, absque proprio conjugum consensu. Consequentia patet, Antecedens probatur. Nullum jus potest alicui acquiri, licet possit auferri, nisi invito; implicat enim aliquid esse meum, sine meo consensu: Ergo, &c.

20 Respondeo, negando Antecedens; potest enim Deus dominium rei alicujus transferre in alium, sine ipsius domini consensu & notitia: si enim hoc prestare possunt jura humana, & Principes seculares, ut constat ex l. 12. ff. de acquir. rerum dominio, ubi sic dicitur: *Etiam inivitis nobis, per servos nostros acquiritur dominium; a fortiori Deus, qui plenum & absolutum habet potentatem in voluntates nostras, potest nobis conferre jus in aliquam rem, absque notitia & consensu nostro, subindeque tradere corpus feminae viro, & corpus viri feminae, ipsis scientibus, & non consentientibus. Et quamvis non possent in eo casu conjuges accedere licite ad copulam, sine previa notitia talis traditionis, non tamen opus esset, ut actu expresso illam acceptarent, sed sufficeret, quod eis positive non dissentirent. Si vero positive dissentirent, peccarent quidem habendo copulam cum tali dissentiu; sed talis copula non esset fornicaria, quia non esset accessus ad non suam, neque corpus unius esset revere alienum respectu alterius.*

21 Obijcies quarto contra secundam conclusionem: Ideo potest Deus alioquin vinculo matrimoniali conjungere, absque eorum consensu, quia habet dominium in corpus humanum: Sed Principes Ecclesiastici & seculares habent dominium in corpora quorundam, eorum nimirum quos propter delicta possunt privare vita, & omnibus bonis: Ergo possunt, ipsis inivitis, transferre in alios dominium corporis eorum per Matrimonium.

22 Respondeo, negando paritatem: Disparitas est, quod non ideo precise possit Deus, utendo sua potentia absoluta, facere vinculum Matrimonii inter virum & feminam, absque eorum consensu, quia habet in sua potentate eorum corpora, sed quia habet insuper potentatem supra eorum animas & corda, & consequenter potest eorum quos cogere ad Matrimonium animos ita immutare, ut libenter remanent in tali conjugio, & mutuum caritatem, ad finem Matrimonii necessariam, habent; quod tamen nequeunt Principes Ecclesiastici, vel seculares, ob rationem oppositam: quia nimirum habent quidem in sua potentate corpora, sed non animos & corda suorum subditorum.

23 Obijcies quinto: Respublica vel Princeps potest invi-

tos cives cogere ad aliquos contractus ineundos, ut ad vendendum frumentum tempore necessitatis, vel ad seipsum in servitum propter bonum Reipublicae redigendos; & tamen illi etiam contractus requirunt ex natura sua consensum contrahentium, graviusque est vinculum servitutis, presertim perpetua, quam vinculum Matrimonii: Ergo & ad contrahendum Matrimonium potest invitos civis Respublica cogere.

Respondeo, concedo Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Discrimen est, quod in aliis contractibus, sive fiant per voluntatem propriam, sive per voluntatem Reipublicae, ad cujus etiam bonum universale ordinantur, semper sequitur idem effectus, & idem bonum universale Reipublicae. At vero contractus Matrimonii, si fiat contra voluntatem contrahentium, cogente Reipublica, non sequitur idem bonum & effectus, nempe mutua dilectio, mutuum obsequium inter conjuges, necessarium ad commodam prolis educationem.

Obijcies sexto: Urgente necessitate potest Summus Pontifex alicum cogere ad acceptandum Episcopatum, in quo est matrimonium spirituale inter Episcopum & Ecclesiam, ut docet Evaristus Episcopus de Episcopis ejectionis, tom. I. Concil. his verbis: *Sacerdotes vice Christi legatione funguntur in Ecclesiis & sicut et sua conjuncta est sponsa, id est Ecclesia, sic Episcopi junguntur Ecclesie, unicuique proportionem sua. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere, & casto custodire, & amare, atque prudenter regere: sic Episcopus, & multo magis, custodire, & amare, atque prudenter regere debet Ecclesiam. Et uxor, qui sub manus est viri, obedire debet viro suo, eumque diligere & amare: ita potius etiam Ecclesia Episcopo suo in omnibus obedire, eumque diligere & amare ut animam suam debet, quia illud fit carnaliter, istud spiritualiter. Ergo a fortiori potest Summus Pontifex, vel Princeps secularis, imponere preceptum alicui ad contrahendum Matrimonium, propter aliquod maximum bonum Ecclesie vel Reipublicae: Sed qui precepto adigitur ad Matrimonium ineundum, non sponte sed coacte in illud consentit: Ergo Princeps Ecclesiasticus vel secularis, potest invitos cogere ad Matrimonium ineundum.*

Respondeo, concedo Antecedente, & prima Consequentia, negando Minorem subsumptam; preceptum enim non imponitur ut invito & coacti matrimonium inean (tale enim preceptum destrueret naturam Matrimonii, quod maxime spontaneum & liberum esse debet) sed ut inducatur ad Matrimonium liberum & spontaneum contrahendum. Unde magnum est discrimen inter hoc Matrimonium, & illud quod sola Principis voluntate fieret; nam hoc fit spontaneo & libero conjugum consensu, & preceptum solum est causa extrinseca impulsiva ad talem consensum prestandum, qui dum praestatur libere & sponte praestatur: quod autem sola Principis Ecclesiastici, vel secularis auctoritate, obediunt voluntate contrahentium fieret, non esset spontaneum & liberum, cum nequeat liberum, & spontaneum esse, quod sola extrinseca voluntate alterius fit.

Dices: Ecclesia videtur usque fuisse habere potestatem, quando in cap. l. qui sident, de sponsal. statuit sponsalia transferre in Matrimonium per copulam, cum cap. Finali, de conditionibus appositis, decrevit Matrimonium sub conditione impossibili contractum, esse validum; nam qui contrahit sub conditione impossibili, non habet animum adhibendi consensum: Ergo Ecclesia habet potestatem, validum faciendi Matrimonium, absque consensu contrahentium.

Sed nego Consequentiam: Ecclesia enim in illis casibus presumit verum consensum fuisse reipsa datum; & in primo quidem conjuges habuisse copulam affectu maritali; in secundo, pro nihilo in negotio tam serio & tanti momenti, habuisse conditionem de impossibili, contractui Matrimoniali adjectam; si tamen in illis casibus revera nullus fit consensus, non est verum Matrimonium, sed presumptum dumtaxat, ut patet ex cap. Finali, de sponsal. duorum.

ARTICULUS II.

Utrum consensus ad valorem Matrimonii requisitus, debeat esse verus, & verbis aut signo aliquo expressus?

§. I.

Prima difficultas resolvitur.

Loco primo: Consensus ad validitatem Matrimonii requisitus, debet esse verus, unde ad illius valorem consensus fictus non sufficit.

Hanc conclusionem probant aliqui ratione generali desumpta ex eo quod omnis contractus humanus & civilis requiratur ad sui valorem verum consensum & fictum;

fictum; est enim (inquiunt) contractus aliqui privata lex, per quam contrahentes sibi obligationem imponunt ad aliquod prestandum; unde sicut repugnat oriri obligationem ex lege, per quam legislator voluntatem non habuit subditos obligandi, ita & contractum obligare, cui deficit verus contrahentis consensus: est enim (inquit Baldus) consensus in contractu, sicut anima in corpore.

Verum hanc rationem non probant Vasquez, Pontius, & alii, existimantes in multis contractibus humanis, puta in emptione, venditione, permutatione, & aliis hujusmodi, non requiri necessario verum consensum, sed sufficere fictum, modo seria verba ex parte fidei contrahentis interveniant; unde ut ab hac questione & controversia abstrahamus, probatur conclusio ratione specialia, petita ex natura contractus matrimonialis; cum enim in Matrimonio fiat traditio rei maxime propriae, nempe proprii corporis in ordine ad actum conjugalem non convenit contractum matrimonialem aliter fieri, quam propria cujusque voluntate; est quod alii contractus, quibus externa, & bona fortunae traduntur vel commutantur, non requirant verum consensum, sed fictus sufficiat, ut Vasquez, & Pontius existimant. Item Matrimonium est vinculum quoddam mutui acque perpetui amoris, & animorum, corporumque conjunctio, juxta illud Genes. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem suam, & matrem, & adheret uxori sua, &c.* Sed repugnat mutuum amorem esse sine vero affectu atque consensu: Ergo & matrimonium.

Ex his inferes, cum qui fidei contraxit matrimonium teneri ex iustitia vere contrahere, & fictum consensum in verum commutare; tum quia contractus matrimonialis, cum consistat in mutua corporis traditione & commutatione, ex parte utriusque contrahentis exigit verum consensum; tum etiam quia ille qui fidei contraxit, damnus & injuriam gravem alteri parti irrogavit, quam non potest aliter rescire, quam consensu ficto in verum mutato, illam accipiendo in conjugem; non potest enim matrimonium simulatum, publice & in facie Ecclesie contractum, dissolvere, allegando suam fictionem, seu fictum consensum, quia Ecclesia nec tenetur, nec debet illi fidem prestare, tum ne ansam praebet prima matronia valide contracta dissolvendi, si facilis esset hujusmodi privatis probationibus admittendis; tum etiam quia quia facilitate deceptor mentitus est in ipso contractu matrimonii celebrando, eadem censendus erit mentiri in eo dissolvendo.

Sunt tamen aliqui casus, in quibus non tenetur deceptor fictum consensum in verum commutare, validumque efficere matrimonium. Primo, si deceptor signa deceptionis dederit, tunc consensum fingere satis significaverit: nam tunc altera pars non ab ista fuit decepta, quam seipsum decepti, sibi debet imputari damnus quod sponte subit. Secundo, si deceptor ipse non stabiliter a decepto fit deceptus: ut si mulier finxit se virginem, nobiliter, divitem, alias in uxorem non ducendam; tunc enim deceptio unius compensatur deceptio alterius. Tertio, si ex revalidatione matrimonii praevidetur peffimus exitus, & mala non parva probabiliter futura; nisi forte damna & incommoda ex fido matrimonio oritura, preponderent incommodis & damnis ex matrimonio revalidato securis. Demum, si deceptor notabilis scandalum veritatis gratia consensum finxit, non tenetur postea vitam adhibere consensum; quia tunc non injuste, sed ex iusta causa illum finxit.

Notandum vero, quod ut deceptor obligationi suae satisfaciatur, & valide contrahat matrimonium cum parte decepta, debet non solum elicere verum consensum internum, sed etiam illum externo signo manifestare; quia, ut dicemus conclusionis sequenti, non sufficit ad matrimonium verum consensum internus, nisi externo aliquo signo manifestetur: Atqui verus consensus modo elicitus, non fuit expressus per signum externum prius exhibitum, cum fidei contraxit: nam ille fuit signum ficti consensus dumtaxat: Ergo est opus novo signo externo.

Notandum etiam, quod quando matrimonium fuit ab initio invalidum ex fido consensu unius ex contrahentibus, non sufficit ad illud revalidandum ponere verum consensum ex parte ejus qui fidei contraxit, sed requiritur insuper consensus alterius conjugis, qui vere contraxit, signo aliquo externo expressus; licet enim opposita sententia asserens in eo casu sufficere ut qui fidei contraxit, suum renovet consensum, eumque signo aliquo exteriori declaret, probabiliter non careat, pluresque habeat illustres patronos & defensores; illa tamen videtur probabilior, ob auctoritatem Clementis VIII. qui, ut testatur Comitulus lib. 1. moral. resp. 5. quae. 1. interrogatus a Patre Stephano Tuccio, an in eo casu quo femina fidei contraxit, ad revalidandum matrimonium sufficiat quod illa ponat verum consensum, eumque signo aliquo exteriori manifestet? respondit, *Necessarium*

esse novum consensum utriusque conjugis, coram Parocho & testibus admonito prius marito de matrimonio nullitate. Sed ad extirpandum scandalum, sanctius sua dispensat, ut secreto inter se contrahant, renovato consensu, cum legitimisatione prolis.

Et licet responderi possit, quod Pontifex in hac sua responsione fecutus fuerit sententiam tutiorem, sicut dicendum est quoad alteram partem responsi, quae afferit necessarium esse ad valorem talis matrimonii, utrumque conjugem iterum coram Parocho & testibus repetere & significare consensum: cujus tamen oppositum declarasse Piam V. refert Navarrus in Summa cap. 22. num. 70. ut dicemus articulo sequenti: quia tamen quoad id de quo agimus in presenti (nempe quod ad revalidandum tale matrimonium, necessarius sit consensus utriusque conjugis, signo aliquo exteriori expressus) non habemus contrariam alterius Pontificis declarationem, propter hanc Clementis VIII. censenda est hae sententia probabilior.

Ratio etiam suffragatur: cum enim qui fidei consensus, per ipsam fictionem reddiderit se positive inhabilem transferendi dominium sui corporis in alium; qui vere consensit, consensus illius, licet verus & sincerus, fuit tamen inhabilis ad matrimonium, utpote praestitus persona inhabili, cadens in materiam inhabilem & illegitimum: quare ut invalidetur matrimonium, ille debet ponere novum consensum, illamque signo aliquo exteriori exprimere, subindeque necessarius est novus consensus ex parte utriusque conjugis, ut ait Pontifex. Unde, juxta hanc sententiam, non potuit in hoc dispensare, seu exercere ut illius tantum consensus sufficeret qui fidei contraxit, sicut dispensare potuit, & de facto dispensavit in hoc quod utriusque conjugis consensus coram Parocho & testibus manifestaretur; quia illud repugnat fidei legi Ecclesiae in Concilio Tridentino factae; illud vero est contra substantiam matrimonii, quam Ecclesia tollere vel mutare non potest.

§. II.

Aliis difficultatibus resolvitur.

Loco secundo: Non sufficit ad matrimonium solus consensus internus; sed requiritur essentialiter externum signum, sufficienter expressum interioris consensus. Est contra Wicleffum, qui, ut scribit Waldensis secundo tomo de Sacramentis cap. 32. & 33. existimavit solum consensum internum satis esse ad contrahendum verum matrimonium. Idem dicunt Panormitanus c. cum leum, titulo de sponsal. & Matrimonio, & Cujacius in c. Tua Fraternitatis, de sponsal. ubi ait verba experimentia consensus internum, non requiri ad matrimonium ex natura rei, sed solum ex precepto Ecclesie. Praecipuum ejus fundamentum sumitur ex verbis Innocentii III. qui in praedicto capite sic loquitur: *Nos (inquit) investigavimus tuae responsionem, quod Matrimonium in civitate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum experimentia de presenti. Addi potest caput cum leum, ubi Alexander III. affirmat Matrimonium solo consensu contrahi. Et caput Sufficit, 27. quae. 2. ubi Nicolaus I. fit ait: Sufficit secundum legem solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Ratio quoque huic sententiae suffragari videtur: Votum enim Deo factum, quo consensu interno fit verum & legitimum, quamvis illud videatur esse contractus quidam inter Deum & hominem: Ergo similiter matrimonium, licet sit contractus inter virum & mulierem, solo tamen consensu interno perici poterit.*

Nostra tamen conclusio communis est apud Theologos, 35 eamque expressit docet Sanctus Thomas hic quae. 44. artic. 2. in corp. his verbis: *Dicendum quod conjunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus. Et quia materiales contractus non possunt fieri, nisi sibi invicem voluntatem suam verbis premant, qui contrahant (aut aliis signis equivalentibus) ideo etiam operetur quod consensus Matrimonium faciens verbis exprimitur. Item D. Bonaventura in 4. dist. 27. quae. 2. num. 21. sic ait: Si sit consensus exterior sine interiori, non est Matrimonium secundum veritatem, nec secundum divinum iudicium, nec secundum conscientiam forum, quoniam esse videtur & iudicatur secundum iudicium Ecclesiasticum. Et cum locus sit multiplex ratio, hoc tamen est praecipuum, quia in omnibus Sacramentis requiritur intentio voluntaria facientis quod facit Ecclesia: quia ergo secundum veritatem non intendat contrahere Matrimonium, non fuit; nec est Sacramentum.*

Aliis rationibus nostra conclusio suaderi potest. Primo 36 quia Matrimonium essentialiter, & ex natura rei, est contractus humanus mutuae traditionis & acceptationis corporum: Sed contractus humanus postulat ex natura sua, ut fiat aliquo signo humano & sensibili; nam per talem

contractum homo agit cum homine ut homo, hoc est ut constans ex anima & corpore: Ergo per actum utriusque partis; alioquin si ageretur solum per actum internum, non ageret ut homo, sed ut Angelus.

37 Secundo, quia ad matrimonium requiritur verus & proprius consensus: Sed, ut dicunt Abbas, Prepositus, & alii Canonista, in cap. Tria de sponsal. non est proprie consensus, nisi mutuo innotescat, sed tantum simul sensus: consensus enim duorum esse non potest, nisi sciant se idem sentire: Ergo ad matrimonium essentialiter requiritur ut consensus internus signo aliquo externo & sensibili exprimat.

38 Tertio Matrimonium, ut Sacramentum, essentialiter requirit signum sensibile expressivum interioris consensus: quia de ratione Sacramenti nove legis est, ut consistat in aliquo sensibili, quod sit ejus materia vel forma, ut constat ex dictis de Sacramentis in genere: Ergo etiam ut civilis contractus essentialiter exigit signum aliquod externum, quo interior consensus manifestetur. Consequenter patet, quia Christus elevans Matrimonium in Sacramentum, nihil addidit supra contractum civilem, sed in sua natura relictum ad dignitatem Sacramenti exivit, ad quam non potuisset evahi, si aliquo signo sensibili non constaret. Unde

39 Ad caput Tria fraternitatis, quod est precipuum Cujacii fundamentum, dicendum est, Innocentium ibi non negare ad matrimonium requiri aliquod signum consensus interni, sed potius nomine consensus legitimi illud comprehendere: tantumque affirmare, verba proprie dicta, & ore prolata, non esse necessaria: Nam (inquit) *sacri & mutui possunt contrahere Matrimonium, per consensum mutuum, sine verbis, nutibus scilicet, vel aliis signis externis, que supplent vicem verborum.* Subdit vero, verba consensus exprimentia, esse necessaria quantum ad Ecclesiam, ut scilicet melius illi constet de consensu interno, facillime probari possit in foro exteriori, si de illo contentio oriatur. Cum vero Alexander III. & Nicolaus I. dicant ad Matrimonium sufficere consensum, vel illud contracti solo consensu, non excludunt signum externum consensus interni expressivum, sed duntaxat coactionem aut metum, & volunt matrimonium coactum, vel gravi metu contractum, non esse verum matrimonium, ut constat ex verbis Alexandri, cap. Cum locum citato, ubi sic ait: „Cum locum non habeat consensus, ubi metu vel coactione intercedit, necesse est ubi assensus cuiusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur, & ubi de ipso queritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicitur si placere, quod odit: & sequatur exitus, qui de invidiis rationis solet provenire.

Ad nuptium subijunctam, concessio Antecedente, ne quo consequentiam & paritatem. Ratio autem discriminis inter votum & Matrimonium est, quod votum fiat Deo, apud quem non est opus verbis, nec signis, & ideo verum est votum, quod solo consensu interno fit: Matrimonium vero est contractus inter homines; hominis autem natura postulat, ut consensus interni perinde sit ac si non essent, nisi declarentur verbis, aut signis externis, vel Matrimonium solo consensu interno factum, nullum est.

40 Ex dictis colligitur, verba non esse necessaria ad Matrimonium, sive ut contractus, sive ut Sacramentum est; sufficit enim ad valorem contractus matrimonialis expressio consensus interni per aliquod signum externum, quod homines sibi invicem voluntatem suam manifestant. Unde Innocentius III. de sponsal. cap. 23. dicit motus contrahere posse valide matrimonium; quia possunt signis declarare, quod verbo nequeunt exprimere. Et Florentinum in decreto Eugenii, agens de Sacramento Matrimonii, dicit regulariter fieri per verba de presenti, hoc adverbio, regulariter, significans posse aliter fieri; & verba, licet communitur & ordinarie adhibeantur, non esse tamen adeo necessaria, ut sine illis contrahi non possit, signis videlicet & nutibus, que pro verbis reputantur.

41 Si autem querat, quamvis signa sufficiant ad exprimentum mutuum conjugum consensum, & ad valide contrahendum Matrimonium? respondeo, Doctores pro hujus difficultatis resolutione hanc regulam generalem statuere: Quoties signum ex natura sua, vel ex juris dispositione, aut regionis vel patrie consuetudine, est certa nota interni affectus conjugaliter erga sponsum, vel sponsam, sufficit ad Matrimonium. Talis est in quibusdam locis, annuli traditio, que & subarratio dicitur, presertim (ut notat Sanchez disputat. 22. num. 4.) si annulari digito imponatur, ad quem, ut Anatomista obicit ante, venula quedam ex corde protenditur; subindeque annuli impolitio, tali digito facta, signum est cordialis affectus, quo mutuo conjuges sese diligunt. Item porrectio manus interdum est sufficiens signum interni consensus in Matrimonium; si enim exprimat con-

sensum Matrimonii, dicens femina: *Contraho tecum Matrimonium, aut volo ex nunc habere te in uxorem;* ipsaque manum porrigat, vel ab illo apprehensam non retrahat, signum est, illam Matrimonio consentire. Traditio etiam sollemnis sponse in domum sponsi, in aliquibus locis, consensum in Matrimonio significat, ut apud Altiores accepisse testatur Covarruvias. Similiter ante Tridentinum sponsalia de futuro, transibant in Matrimonium per copulam, unde illa erat sufficiens signum consensus de presenti. Sed tale signum cessavit post Tridentinum, ubi ipsius decretum de reformatione Matrimonii est acceptatum: eo quod, vi talis decreti, debeat signum ipsum quo interior consensus exprimitur, & Matrimonium contrahitur, coram Parocho & testibus exhiberi.

Si autem querat, utrum ad valorem Matrimonii, & exprimentum consensus interni, aliquando silentium possit sufficere, ut si puella verecunda mollet verba pronunciare, sed tamen non negaret? respondeo, de hac questione non judicandum esse absolute, sed ex circumstantiis. Nam fieri potest, ut puella non ob aliam causam taceat, nisi ob pudorem, & tunc silentium externum potest esse signum sufficienter manifestativum consensus interni. Si autem puella taceret metu patris, quia si negaret, male ab eo tractaretur, tunc silentium non videtur sufficere ad valorem Matrimonii, nec esse signum sufficienter expressivum consensus interni. Unde in tali casu non habet locum regula juris: *Qui tacet, consentire videtur, sed potius ista: Qui tacet, nec confitetur, nec negare videtur.*

Porro circa predicta signa expressiva consensus interni ad Matrimonium requisiti, observandum est, quod licet illa sufficiant ad declarandum consensum, & ad contrahendum Matrimonium, convenientius tamen est, ut verbis exprimat consensus, quod fieri potest; quia sic melius innotescit, & facillius probari potest. Immo aliqui existimant, verba in valentibus loqui necessaria esse, necessitate precepti Ecclesiastici; idque colligunt ex capite Tria fraternitatis, de sponsal. ubi verba ad contrahendum Matrimonium dicuntur necessaria, quantum ad Ecclesiam, id est, ut supra cum multis Doctoribus explicavimus, quoad probationem que debet Ecclesie consistere. Videtur igitur Ecclesia, verba in Matrimonio precipere, ut per ea illud certius fieri constare possit, & ut omne periculum dubii Matrimonii tollatur; cum non omnia signa certa sint, sed aliqua obscura, aliqua ambigua, & alia minus certa. Que sententia probabilitate non caret, licet alii Theologi communitur existimant, illud non cadere sub precepto Ecclesie, esseque tantum peccatum veniale, abique necessitate non uti verbis in celebratione Matrimonii; illudque solis nutibus & signis contrahere.

ARTICULUS III.

An iure veteri Ecclesiastico, vel novo per Tridentinum inducitur, irritatio Matrimonii consensu clandestino facti?

Certum est, spectata sola rei natura, & semota constitutione Ecclesiastica, vel civili, consensum clandestinum esse sufficientem ad valorem matrimonii, ut docet D. Thomas hic quest. 45. art. 5. probatque ex eo quod consensus de presenti inter legitimas personas matrimonium facit, aliaque omnia sunt tantum de sollemnitate; & ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientius fiat; unde licet omittantur, verum est matrimonium. Idem etiam docet expresse Tridentinum sess. 24. in decreto de reformatione Matrimonii cap. 1. initio, affirmans non esse dubium, clandestina matrimonium, libere contrahentium consensu facta, rursus & vera esse matrimonia, quamvis Ecclesia ea irrita non fecit.

Certum etiam est, matrimonia clandestina fuisse semper ab Ecclesia prohibita, adeoque fuisse semper illicita inter Christianos, ut docet idem Concilium cap. citato, sic dicens: *Sancta Dei Ecclesia, ex justissimis causis, illa semper detestata est, atque prohibita.* Id etiam patet ex decreto Hormidæ Pape, relato causa 30. quest. 5. his verbis: *Nullus fidelis, cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione accepta a Sacerdote, publice nuptias in Domino.* Et Innocentius III. cap. 3. de clandest. desponsat. *Prædecessorum (inquit) nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam ne quis Sacerdos talibus interesse presumat.* Solum ergo difficultas est, an talia Matrimonia, initio Ecclesie fuerint non modo prohibita & illicita, verum etiam invalida, vel saltem per Tridentini decretum penitus irritentur? Pro resolutione fit

§. I. Duplici conclusione utraque difficultas resolvitur.

45 Dico primo, ante Tridentinum, matrimonia clandestina nunquam fuisse invalida. Est contra Pontium, & quosdam alios, existimantes ea fuisse invalida, a tempore Apostolorum usque ad tempora Hormidæ Pape, qui sedit anno 514. vel etiam usque ad tempora Pelagii, qui Ecclesiam rexit anno 555. Precipuum ipsorum fundamentum fuitur ex decreto Evaristi, relato cap. *Aliter* 30. quest. 5. in quo Pontifex clandestina matrimonia appellat adulteria, contubernia, supra, fornicationes, quia nimirum ea irritaverat. Unde Concilium Colonienfe sub Paulo III. celebratum parte 7. cap. 47. hæc habet: *Oportandum ut canon Evaristi Pontificis, Concilio generali renovetur, solvensque illa clandestina matrimonia, que irritis parentibus ac propinquis, veniens potius quam Dei causa contrahuntur. Interea vero donec Ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem sint.*

46 Nostra tamen conclusio communis est apud Theologos, illamque docere videtur Tridentinum cap. 1. decreti de reformatione Matrimonii, verbis supra relatis, quibus ait, dubitandum non esse, clandestina matrimonia, rata & vera fuisse, quando Ecclesia ea irrita non fecit; his enim verbis innuere videtur, Ecclesiam nunquam ante illud Concilium irrita facisse clandestina matrimonia.

Adde quod, si fuisset lex aliqua Ecclesiastica, que ante Tridentinum matrimonia clandestina irritasset, hujus hæud dubie Concilium fecisset mentionem, eamque se renovare declarasset (sicut paulo post, loquendo de proclamationibus matrimonio premitendis, ait se quoad illas renovare decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III.) Præsertim, cum non desisset ex Patribus, & ex Doctoribus Concilii, qui dubitarent, possente Ecclesia matrimonia clandestina irritare, & materiam aut formam Sacramenti Matrimonii aliquo modo immutare; ut videre est in Actis Concilii, & apud Spondanum ad annum Christi 1563. Unde

47 Ad auctoritatem Evaristi supra adductam, dicendum, illum matrimonia clandestina appellasse adulteria, supra, fornicationes, in foro duntaxat externo; in quo Ecclesia ea non presumit valide contracta, eo ipso quod contra ipsius prohibitionem celebrata sunt. Eodem modo explicari possunt Patres Concilii Colonienfis; vel responderi potest: Concilium dixisse id quod supra retulimus, non desinendo, sed quorundam Doctorum sententiam, ut probabillem sequendo.

48 Dico secundo, iure novo, per Tridentinum indulto matrimonia clandestina irrita esse. Patet ex Tridentino sess. 24. decreto de reformatione Matrimonii cap. 1. ubi sic dicitur: *Qui aliter quam presente Parocho vel alio Sacerdote, de ipsius Parocho, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attemptaverit, eos sancta Synodus ad se contrahendum omnino inhabiles reddat, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos presentis decreto irritos facit & annullat.* Ex quibus liquet, Tridentinum matrimonia clandestina irritare, & nomine clandestini matrimonii, illud intelligere cui non interest propriis Parochias, aut alius Sacerdos de ejus licentia, cum duobus saltem testibus; unde licet publice coram aliis multis matrimonium contrahatur, si tamen facti sine presentia Parochi & testium, clandestinum censetur ab Ecclesia.

§. II.

Solvitur difficile argumentum, & breviter explicatur, qua ratione Tridentinum Matrimonia clandestina irritare poterit.

49 Circa prædictum Tridentini decretum gravissima est difficultas, quomodo poterit Ecclesia matrimonia consensu clandestino facta irritare, cum enim matrimonium sit Sacramentum, cuius materia & forma sunt ipsi consensus conjugum, verbis vel aliis signis expressi, ut disp. 2. ostendimus, & Ecclesia non habet potestatem mutandi materiam & formam Sacramentorum (hoc enim est proprium potestatis excellentiæ que est in Christo) non videtur quare Ecclesia poterit facere quod consensus clandestinus, qui ante Tridentinum, erat sufficiens materia & forma matrimonii, non sit amplius sufficiens materia & forma illius. Et augeret difficultas, ex eo quod matrimonium ex una parte fit contractus naturalis, ita ut iure nature consensus inter personas habiles faciat verum matrimonium; & ex alia, Ecclesia non possit irritare aut variare eam que fuit iuris nature.

50 Hæc difficultas ateo torfit aliquos ex Patribus Tridentinis, ut ante decretum prædictum de reformatione Matrimonii existimaverint, Ecclesiam non posse clandestina matrimonia irritare; & quidam ex Theologis qui ei interfuerant, ut Dominicus Soto, & Ruardus Taperus, questionem indecisam reliquerunt. Pro resolutione

Notandum primo ex D. Thoma in 4. dist. 34. quæ. unica art. 1. ad 4. Matrimonium hoc habere supra cetera Sacramenta, quod non solum ordinatur ad conjugum sanctificationem, sed etiam est in officium nature, & in bonum commune totius Reipublicæ; atque adeo triplici constat contractus, naturali, civili, sacramentali. In quantum est contractus naturalis, statuitur iure nature; in quantum civilis, lege civili; in quantum Sacramentum, statuitur iure divino; ideoque ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona fieri inhabilis ad matrimonium; si enim sit impotens ad copulam carnalem, lege nature ad illud inhabilis est; si consanguineus, vel affinis, lege positiva, civili & Ecclesiastica; si non baptizatus, iure divino incapax est Sacramenti Matrimonii, quamvis ad contractum naturalem vel civilem habilis sit.

Notandum secundo, Christum Dominum non elevasse omnem contractum matrimonialem, etiam signis sensibilibus expressum, in Sacramentum; sed tantum eum qui esset legitimus, id est legitimus conformis, & inter personas baptizatas & legitimas, id est impedimentum dirimens non habentes.

Ex his facile haberi potest resolutio difficultatis propositæ, & explicari, qua ratione Ecclesia matrimonia clandestina irritare poterit: id enim duobus modis præstare potuit, primo indirecte, & mediate reddendo personas inhabiles ad contrahendum, ut innuit Tridentinum in decreto supra relato; secundo directe & immediate, callendo & irritando contractus matrimoniales consensu clandestino factos; cum enim Ecclesia sit Reipublica bene ordinata a Christo, debuit in ea esse potestas ad regulandos contractus suorum subditorum, atque adeo posse statuere quasdam conditiones, sine quibus tales contractus sint irriti. In quo non mutavit materiam vel formam Sacramenti Matrimonii, formaliter sumptas (nam materia & forma Sacramenti Matrimonii, etiam post Tridentini decretum, est contractus legitimus, sicut ante) sed tantum materialiter, faciendo scilicet quod contractus clandestinus, qui antea erat legitimus, non sit amplius legitimus, subindeque non sit amplius elevabilis ad dignitatem Sacramenti, cum Christus, ut supra dicebamus, solum contractum legitimum ad rationem Sacramenti elevarerit.

Potestque id explicari & illustrari duplici exemplo aptissimo. Primum est, si quis habere potestatem mutandi aquam in vinum, possit mutare materiam Sacramenti Baptismi materialior (hoc est efficiendo quod ea res quæ est vera aqua naturalis, jam non sit amplius aqua naturalis, nec per consequens materia Sacramenti Baptismi) sed non formaliter, quia semper verum esset, quod aqua vera & naturalis esset materia Sacramenti Baptismi a Christo instituta. Item si terminus iste corpus, a sua significatione deponeretur, & ad aliam communem Reipublicæ consensu transferretur, & alius qui vim idem significandi haberet, loco illius substitueretur, forma consecrationis panis in corpus Christi mutaretur materialiter, sed non formaliter; quia semper verum esset quod voces significantes conversionem panis in corpus Christi, essent forma Eucharistiæ. Idem cum proportionem dicendum est de materia & forma Sacramenti Matrimonii: Ecclesia enim, prohibendo matrimonia clandestina, non mutavit formaliter, sed materialiter tantum, materiam & formam Sacramenti Matrimonii, faciendo quod contractus consensu clandestino factus, non sit amplius legitimus, id est legitimus Ecclesiasticis conformis, & reddendo personas sic contrahentes, inhabiles ad matrimonium. Neque novum est quod Ecclesia hac potestate usa fuerit; nam olim in Ecclesia matrimonia erant irrita contracta inter consanguineos usque ad septimum gradum, sine dispensatione; postea vero Ecclesia restrinxit usque ad quartum gradum; unde fecit ut matrimonium inter consanguineos in quinto gradu, quod olim non erat Sacramentum, modo fit Sacramentum reddendo personas habiles ad contrahendum. Ex his patet solutio ad primam difficultatem.

Ad secundam vero respondeo, de iure quidem nature esse quod contractus legitimus sit matrimonium; sed quod contractus legitimus sit, non solum a iure naturali, sed etiam a iure positivo civili & Ecclesiastico dependere; quia cum matrimonium, ut supra dicebamus, non solum sit in officium nature, sed etiam in bonum Reipublicæ Christianæ, & secularis, non solum statuitur iure nature, sed etiam legibus Ecclesiasticis & civilibus subditur: unde iure canonico a iure naturali, sed etiam a iure positivo & Ecclesiastico dependere; quia cum matrimonium, ut supra dicebamus, non solum sit in officium nature, sed etiam in bonum Reipublicæ Christianæ, & secularis, non solum statuitur iure nature, sed etiam legibus Ecclesiasticis & civilibus subditur; unde iure canonico & civili aliæque conditiones statui possunt, ex quarum defectu contractus matrimonialis fiat irritus, subindeque non sit elevabilis ad rationem Sacramenti.

§. III.

Resolvuntur alia difficultates, seu casus conscientie circa Matrimonia clandestina, & praedictum Concilii Tridentini decretum.

56 Quaes primo, quid intelligatur nomine Parochi vel Ordinarii, cujus praesentia ad valorem matrimonii a Tridentino requiritur?

Respondeo, nomine Parochi vel Ordinarii, non solum intelligi Parochum in tota sua Parochia, sed etiam Episcopum in tota diocesi, Archiepiscopum in tota Provincia, dum visitat actu, vel causa ad eum per appellationem devoluta est. Summum Pontificem in toto Orbe, Legatum Summi Pontificis in tota sua Provincia, Vicarios generales Episcoporum in spiritualibus, & Capitulum Cathedralis, sede vacante, in tota diocesi, & denique eos qui habent jurisdictionem Episcopalem, respectu eorum in quos eam habent, ut Capitula quaedam, & Abbates exempti.

57 Quaes secundo, an necessarium sit quod Parochus matrimonio adhibens sit Sacerdos?

Respondeo, id non esse necesse, sed sufficere ut habeat titulum & officium Parochi, sicut expresse declaravit Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum anno 1593. ut referunt in declarationibus capituli primi decreti de reformatione Matrimonii. Ubi etiam dicitur, nomine Parochi intelligi eos qui obtinuerunt Parochiale beneficium licet ad Sacerdotium nondum promoti sint, quia nondum expiravit annus illis concessus, ut eorum promoveri. Si tamen Parochus alterum velit subdelegare ut assistat matrimonio, non potest subdelegare eum qui non est Sacerdos, quia Tridentinum praedictum decreto de reform. Matrimonii ait: Quia aliter quam praesente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentantur, eos sancta Synodus ad se contrahendum omnino inhabiles reddit. &c.

58 Quaes tertio, qualis debeat esse praesentia illa Parochi, & testium?

Respondeo, non sufficere naturalem, quemodo bestiae possunt esse praesentes, sed necessarium esse humanam & moralem, qua scilicet adsint non tantum corpore, sed etiam scient & advertant quid agatur. De testibus constat, non possunt enim aliqui testificari de re gesta. De Parocho autem major adhuc est ratio, quia debet adesse ut representans personam Ecclesiae ut cognoscens rem quae geritur, ut sic dici possit matrimonium contrahi in facie Ecclesiae. Sed.

59 Quaes quarto, quid dicendum, quando Parochus & testes sunt praesentes per violentiam?

Respondeo quoad testes, quantumvis sint ibi per violentiam, validum esse matrimonium: quia ad rationem testis qui possit testificari, satis est quod advertat & intelligat. Quantum vero ad Parochum, licet stando praesente in litera Concilii, videtur requiri quod Parochus sit praesens voluntarie: videtur enim Concilium requirere quod adsit non ut testis, sed ut Parochus, exercens suum officium, atque adeo ut approbans; tamen stando declarationi Congregationis Cardinalium, qui habent auctoritatem a Summo Pontifice interpretandi Concilium Tridentinum, certum esse debet, quod etiam si Parochus sit ibi per violentiam, erit tamen validum matrimonium; id enim sacra haec Congregatio declaravit expresse loco supra citato, in hac verba: Congregatio Concilii censuit, Matrimonium coram Parocho & testibus contrahendum, nisi aliud obstat, validum esse; quamvis Parochus invidius intervenisset, & alia de causa, quam ut Matrimonio interesse, a contrahentibus accesserit fuerit; cum tamen ad alium matrimoniale, vero & formaliter fuerit adhibitus. Alias declarationes reit. ex Farinacio Basilius Pontius lib. de Matrim. cap. 21. quarum prior affirmat valere Matrimonium, dummodo Parochus sit praesens, & intelligat id quod agitur, licet dissentiat, & contradicat: adhibitus vero Parochus intelligitur, etiam si ex alia causa vocatus sit, dummodo sit adhibitus ad illum effectum. Posterior vero est hujusmodi: An vero si invidius, & compulsus per vim alicuius Parochi, etiam contrahatur Matrimonium; & praesente supra dicta prohibitione Ordinarii, tale Matrimonium subsistat? Congregatio respondit, subsistere.

60 Quaes quinto, an Matrimonia celebrata sine proclamationibus, sint clandestina?

Respondeo negative, dummodo fiant coram Parocho, & duobus vel tribus testibus: illud enim in jure censetur clandestinum, quod fit clam, & non coram Ecclesia, cui subinde iudice constare non potest: At matrimonium coram Parocho & testibus celebratum, non fit clam, sed coram Ecclesia, cui per legitimos testes constare iudice potest: Ergo non censetur clandestinum,

quamvis sine proclamationibus celebratur. Unde omisso proclamationibus non reddit matrimonium irritum, etiam post decretum Tridentini, ut expresse declaravit Congregatio Cardinalium ad cap. 1. Decret. de reform. Matrim. num. 2. in hac verba: Congregatio censuit, Matrimonium contrahendum, non praemissis denunciationibus, nisi aliud obstat, irritum esse. Ex quo intelliges, antiquum jus in Lateranensi sacrum, quo matrimonium sine praevia denunciationibus celebratum, subiectionem poenis matrimonii clandestini, ut constat ex cap. Finali, de clandestinis despons. sumpto ex Lateranensi fuisse per Tridentinum correctum & irritatum: nam hoc ipso quod matrimonio praescriptis formam, per quam efficitur Ecclesia iudice notum, nempe quod celebratur coram Parocho & duobus vel tribus testibus, fuisse ad eo sic contracto clandestinitatem, & consequenter poenas matrimonii clandestinis statutas, inter quas praecipua est ejus irritatio & invalidatio.

Pecant tamen graviter, qui sine dispensatione, vel legitima causa excusante, non praemissis proclamationibus, matrimonium contrahant, quia est res gravis: & Tridentinum praedictum de reformatione Matrimonii decreto, cap. 1. strictissime praecipit, ut tales proclamationes celebrationi matrimonii praerantur. Verba ejus haec sunt: Sacri Lateranensis Concilii, sub Innocentio 11. celebrati, vestigia inherendo, praecipit (sancta Synodus) ut in posterum antequam Matrimonium contrahatur, per a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festis, in Ecclesia, inter Missarum sollemnia publice denuncietur inter quas Matrimonium sit contrahendum: quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem Matrimonii, in facie Ecclesiae celebratur.

Quaes sexto, an matrimonia filiorum familias, sine consensu parentum, praesertim patris, contracta, irrita sint?

Respondeo, talia matrimonia esse valida, licet in Gallia edictis Regis prohibita sint subindeque illicita.

Prima pars hujus resolutionis constat primo ex Tridentino decreto de reform. Matrim. cap. 1. ubi sic dicitur: Tametsi dubitandum non sit, a clandestinis matrimoniis, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quoadvis Ecclesia ea irrita non facit, ac proinde jure damnatae sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat; qui ea vera & rata esse negant; quique falso affirmant, matrimonia a filiiis-familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse, &c. Constat secundo, exemplo Tobiae, qui, inconsulto patre, contraxit matrimonium cum Sara, filia Raguelis, quod fuit acceptum & gratum Deo, & Angelo Raphaeli, hujus matrimonii Paranymphe. Similiter Esau Genes 27. duas uxores duxit, sine consensu patris: quod evidens argumentum est, matrimonia filiorum-familias sine consensu parentum irrita, non esse jure naturae irrita. Quod vero jure canonico non irritantur, constat auctoritate Summorum Pontificum, Nicolai I. in responsis ad consilium Bulgarorum cap. 3. & reitetur can. suffrag. 27. Innocentii III. cap. Cum apud, cap. Tunc fratrum, cap. Tunc nos, de sponsal. Alexandri III. cap. Cum locum, eodem titulo. Similiter ea non esse jure civili irrita, docet antiquissimus Jurisconsultus Paulus in lib. sent. dicens, quod non debent contrahi matrimonia sine voluntate patris, sed contracta non solvantur, quia contemptum publicae utilitatis, privatorum commodis praeterit. Unde non sunt audiendi quidam juris civilis Doctores, contrarium sentientes.

Ratio etiam suffragatur; ut enim docet Sanctus Thomas 2. 2. quaest. 104. artic. 5. in corp. licet pater habeat jus dirigendi per imperium actiones domesticas filii, & filius teneatur ei obedire; tamen non habet in suo dominio naturales filii potentias & facultatem, qualis est potentia generativa: unde filius jure naturae potest sine consensu patris de tali facultate disponere, eamque alteri tradere, per contractum matrimoniale. Verba Sancti Doctoris sunt: Teneat homo homini obedire in his quae exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamen secundum ea quae ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo; quia in his omnes homines naturae sunt pares, quia in his quae pertinent ad corporis sustentationem, & proles generationem. Unde non tenetur nec servi dominis, nec filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, vel virginibus servanda, aut aliquo alio hujusmodi. Sed in his quae pertinent ad dispositionem animi, & rerum humanarum, tenetur subditus suo superiori obedire secundum rationem superioritatis, sicut miles Duci exercitus, in his quae pertinent ad bellum; servus domino, in his quae pertinent ad servilia opera exequenda; filius patri, in his quae pertinent ad disciplinam & curam domesticam.

Secunda vero pars nostrae resolutionis, quae asserit matrimonia filiorum familias sine consensu patris, in Gallia, edictis regis esse prohibita, constat; nam Henricus III. Gallia.

ARTICULUS IV.

An, & quo jure, Matrimonium factum ex metu gravi, seu in virum constantem cadente, irritum sit?

§. I.

Quibusnam praemissis, utraque difficultas resolvitur.

Suppono primo, metum sic definiti ab Ulpiano ff. de eo quod metus causa, esse instantis periculi, vel futuri mali, mentis ereptio; quae definitio omni metui convenit. Omnis autem variis metus divisionibus, quae ad nostrum institutum non pertinent, communi divisione metus dividitur in levem & gravem, qui etiam cadens in virum constantem appellatur, cap. Veniens 2. & cap. Consultationi, de sponsal. & est ille qui versatur circa malum grave, cuiusmodi est mors, mutilatio, perpetuum exilium, diuturnus carcer, desectio a proprio statu, amissio omnium aut notabilis partis honorum, idque non tantum respectu propriae personae, sed etiam conjungentium consanguinitate, affinitate vel arcta amicitia, ut notat S. Thomas in 4. dist. 29. quaest. unic. art. 2. ad 2. Nec fatetur est veretur circa malum grave ex falsa imagine apprehensum, sed debet reipsa esse tale, ut desinitur 1. Nec timorem 8. ff. De eo quod metus causa, ubi sic dicitur: Si quis metuclusus rem ullam frustra timuerit, per hoc editum non restituit, quoniam necesse est, neque metus causa factum est. Docet etiam D. Thomas hic quaest. 47. artic. 2. ad metum grave & in virum constantem cadentem, non sufficere quod versetur circa malum grave, quod reipsa sit tale, & non ex falsa imagine, sed insuper requiri quod illud malum sit gravissimum eo quod legitur ad illud evitandum: Quia, inquit, constantem sequitur rationem veram, per quam scit quid periculum dimittendum sit vel facendum, tempore autem minus malum, vel magis bonum eligendum est, & ideo constantem ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali, non autem cogitur ad minus malum, ut vitet minus malum. Ex qua doctrina sequitur primo, nullum malum temporale metum, ad quodcumque peccatum committendum incallum, esse gravem, & cadentem in constantem virum, cum quodcumque malum temporale, cum quovis peccato etiam veniali comparatum, sit longe minus. Unde Dan. 13. Susanna ab impudicis sensibus sollicitata, maluit mortem eligere, cum eorum desiderio consentire: Ingenius Susanna (inquit faceret textus) & ait: Angustia sunt mihi undique, si enim hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. Sequitur secundum, quod si alicui intentetur amissio notabilis partis bonorum, nisi consentiat in matrimonium, ex quo longe peiora mala obventura timet, talis metus gravis non est, nec cadens in virum constantem, cum constantis viri sit ex duobus malis minus eligere.

Secundus casus qui ab aliquibus probabilis reputatur, est quando quis per totam vitam habitavit cum concubina, quae reputatur ejus uxor, ex qua etiam plures liberi susepti: postea vero dum aggraveret, publice coeque non fuisse veram ejus uxorem, atque adeo filios esse illegitimos: unde ipse morti propinquus vocat Parochum, qui vel abest, vel non potest inveniri; si tunc coram quaque vel septem testibus contrahat, ut filii fiant legitimi, probabile reputatur aliqui, validum esse matrimonium, licet alii oppositum probabilis existimant.

Tertio: Matrimonia clandestina valida sunt, si contrahantur in illis locis in quibus Tridentini constitutio non est recepta, licet contrahentes peregrini sint, & in eorum patria talis constitutio sit recepta: immo licet de industria eo se contulerint, ut valide contraherent, sicut ait Pontius lib. 7. cap. 9. post Sanchez, & alios. Item si duo contrahentes clandestini, sint diversarum Parochiarum, in quarum una publicatum fuerit decretum Tridentinum, non vero in altera, valet Matrimonium, si iuxta celebratum in ea Parochia, in qua decretum nondum fuit receptum, ut declarat Congregatio Cardinalium ad cap. 1. Decret. de reformatione Matrimonii, & in responsione data Episcopo Antverpiensi, quam reit. Sylvius hic ad q. 45. art. 5.

Demum quoad Parochus simpliciter haberi non potest, vel non potest haberi sine maximo vel ipsius Parochi, vel contrahentium periculo, validum est matrimonium in absentia Parochi contractum, ut constat ex decisione ejusdem Congregationis Cardinalium, quae consultata ab Episcopo Tricariensi, circa formam Matrimoniorum, quae in partibus Hollandiae, Zelandiae, & Frisiae contrahantur, examinatis ac perpenitis rationibus sibi ab Episcopo propositis, postquam declaravit irrita esse matrimonia haereticorum, celebrata coram Ministro haeretico, vel Magistru, in loco ubi Tridentinum est publicatum, subiungit: Si vero Parochia, in qua fuit aliquando observatum decretum proprio Parocho caret, & cathedralis eidem Episcopo, & Capitulo, habentibus, a Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegant, nullusque alius ibi sit, qui vice Parochi aut Episcopi supplicat. Matrimonium valet absque praesentia Parochi, servata tamen, in eo in quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Si vero extent quidem Parochus & Episcopus, sed nullo consensu Vicario, uterque metu haereticorum latens, ita ut vere ignoret ubi sit, vel eodem metu a Diocesi abste, nec ad alterutrum sit minus accessus, validum esse Matrimonium contractum absque Parocho, adhibitis tamen duobus testibus.

Suppono secundo, metum gravem, sive in virum constantem cadentem, posse inferri a duplici causa, videlicet a causa naturali, ut a naufragio, a peste, a gravi infirmitate; vel a causa libera, & extrinseca, ut ab alio homine. Rursus metum illum gravem, qui inferatur a causa libera extrinseca, posse inferri dupliciter, iuxta nimirum, vel injuste. Juste, si iudex v.g. comminetur mortem homicidae, nisi satisfaciatur parti, ducat in uxorem filiam & consanguineam occisi. Injuste vero, si persona privata metum illum incutiat. Item metum illum posse inferri, vel ad extorquendum consensum in matrimonium, & tunc per se ordinatur ad matrimonium, vel non ad extorquendum consensum in matrimonium, sed in aliquid aliud, & tunc non nisi per accidens ad matrimonium ordinatur: v. g. si quis ex metu latronis, accipiat in uxorem filiam viri fortissimi, qui illum a latronibus defendat. His positis, pro resolutione difficultatis proponit.

Dico primo: Nullus metus, quantumvis gravis, si a causa naturali proveniat, irritat matrimonium. Patet conclusio in eo qui metu mortis naturalis imminentes, vel ex metu inferni, ducit in uxorem eam quam habuit concubinam; certum est enim, tale Matrimonium esse validum, sicut & vota, quae ex metu naufragii, vel imminente alio gravi periculo fiunt, omnium consensu valida sunt; quia nimirum in his casibus nulla est coactio, cum nulla vis inferatur; nec ulla tunc fiat injuria voventi, vel matrimonium contrahenti.

Dico secundo, non irritatur matrimonium a gravi metu, iuxta a causa libera incusso. Patet etiam, tum quia nulla tunc fit injuria contrahenti; tum etiam, quia ita sepe fit in Republica Christiana: Ecclesia per excommunicationem cogit nolentes adimplere sponsalia, & iudex adolescentem de furore virginis convicto, committitur mortem, nisi eam in uxorem ducat.

Dico tertio: Non irritatur matrimonium gravi metu injuste.

Galliarum Rex Christianissimus, in Comitibus Regni Blefensibus art. 40. ea strictissime prohibuit, & contra filios sine consensu patris matrimonium contrahentes, has poenas statuit. Primo, ut jure exheredatis fieri possint. Secundo, ut liceat parentibus jam factas donationes revocare. Tertio, ut ob id exheredatis liberi, omnia lucra amittant, quae illis vi consuetudinis aut pacti matrimonialis deferebantur. Demum statuit, quod intervenientes huic matrimonio, poena arbitraria plebataria, & Notarius, ac testes, poena puniantur. An vero talia matrimonia in Gallia sint non solum illicita, sed etiam irrita & invalida, & priventur ratione & dignitate Sacramenti, dicens infra, cum resolvemus, an Principes seculares habeant potestatem impediendi quod aliquid contractus matrimoniales ad dignitatem, & rationem Sacramenti pertingant?

Quaes septimo, an ita verum sit, matrimonia clandestina, post decretum Tridentini, esse irrita, ut nullo proterius casu valida sint?

Respondeo multos recesseri casus, in quibus talia matrimonia censentur valida, non obstante Tridentini decreto; sed ex illis duos tantum vel tres videri probabiles. Primus est, si fideles contrahant in facie Ecclesiae, sed invalidae, propter occultum impedimentum, postea cognitum impedimento possunt occulte contrahere, vel renovatum consensum, vel si vir maritali affectu uxorem cognoscit, & in tali casu matrimonium illud licet clandestinum, validum est, ut a Pio V. declaratum fuisse testatur Navarrus c. 22. Manuali n. 70. & Petrus Ledesma q. 45. art. 5. affirmat Cardinales Congregationis ita declarasse, sequi illam declarationem videlicet. Contrarium tamen sentiunt non pauci cum Pontio lib. 5. cap. 6. propter declarationem Clementis VIII. artic. praecedenti, §. in fine adductam, qua asserit, cum matrimonium ab initio sit invalidum, ut revalidetur, necessarium esse consensum utriusque conjugis, coram Parocho & testibus. Sed Clementem cum Pio conciliari conatur Amicus hic dist. 13. num. 131. dicens utramque sententiam esse in praxi tam ac fecerant, illam esse tutiorem, & alteram probabiliorum, sibi indeque potiusse ex veridico fundamento utramque sententiam ab utroque Pontifice in praxi servandam praescribi, primam ut probabiliorum, secundam ut tutiorem.

Secundus casus qui ab aliquibus probabilis reputatur, est quando quis per totam vitam habitavit cum concubina, quae reputatur ejus uxor, ex qua etiam plures liberi susepti: postea vero dum aggraveret, publice coeque non fuisse veram ejus uxorem, atque adeo filios esse illegitimos: unde ipse morti propinquus vocat Parochum, qui vel abest, vel non potest inveniri; si tunc coram quaque vel septem testibus contrahat, ut filii fiant legitimi, probabile reputatur aliqui, validum esse matrimonium, licet alii oppositum probabilis existimant.

Tertio: Matrimonia clandestina valida sunt, si contrahantur in illis locis in quibus Tridentini constitutio non est recepta, licet contrahentes peregrini sint, & in eorum patria talis constitutio sit recepta: immo licet de industria eo se contulerint, ut valide contraherent, sicut ait Pontius lib. 7. cap. 9. post Sanchez, & alios. Item si duo contrahentes clandestini, sint diversarum Parochiarum, in quarum una publicatum fuerit decretum Tridentinum, non vero in altera, valet Matrimonium, si iuxta celebratum in ea Parochia, in qua decretum nondum fuit receptum, ut declarat Congregatio Cardinalium ad cap. 1. Decret. de reformatione Matrimonii, & in responsione data Episcopo Antverpiensi, quam reit. Sylvius hic ad q. 45. art. 5.

Demum quoad Parochus simpliciter haberi non potest, vel non potest haberi sine maximo vel ipsius Parochi, vel contrahentium periculo, validum est matrimonium in absentia Parochi contractum, ut constat ex decisione ejusdem Congregationis Cardinalium, quae consultata ab Episcopo Tricariensi, circa formam Matrimoniorum, quae in partibus Hollandiae, Zelandiae, & Frisiae contrahantur, examinatis ac perpenitis rationibus sibi ab Episcopo propositis, postquam declaravit irrita esse matrimonia haereticorum, celebrata coram Ministro haeretico, vel Magistru, in loco ubi Tridentinum est publicatum, subiungit: Si vero Parochia, in qua fuit aliquando observatum decretum proprio Parocho caret, & cathedralis eidem Episcopo, & Capitulo, habentibus, a Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegant, nullusque alius ibi sit, qui vice Parochi aut Episcopi supplicat. Matrimonium valet absque praesentia Parochi, servata tamen, in eo in quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Si vero extent quidem Parochus & Episcopus, sed nullo consensu Vicario, uterque metu haereticorum latens, ita ut vere ignoret ubi sit, vel eodem metu a Diocesi abste, nec ad alterutrum sit minus accessus, validum esse Matrimonium contractum absque Parocho, adhibitis tamen duobus testibus.

injuste incusso a causa libera, si talis metus non sit con-
 cussus ad extorquendum consensum in matrimonium, sed
 ob alium finem, seu ad aliam rem injuste extorquendam.
 Hæc etiam conclusio est manifesta; valet enim votum fa-
 ctum Deo ad vitandam mortem intentatam a latrone, non
 in finem extorquendi tale votum, sed pecunias: Ergo
 similiter, valet matrimonium, si latro metum incutiat
 viatori ad pecuniam extorquendam, & viator ut presen-
 tem redimat vexationem, spondeat ipsius filiam se in ux-
 orem ducturum. Item si Juxdex contra allegata & proba-
 ta ad mortem damnet reum, qui ut ab injusta morte
 se liberet, Judicis filiam ducit, validum est matrimo-
 nium. Similiter si maritus adultero in delicto deprehen-
 so, propria auctoritate mortem minatur, ad cujus iram
 placandam, adulter in uxorem ducit minantis filiam, va-
 let matrimonium. Demum quando aliquis injuste deten-
 tus in carcere, alia de causa, & ob alium finem, ducit
 in uxorem filiam ejus a quo detinetur, spe libertatis
 obtinendæ, aut quando Princeps bello licet injusto ab al-
 tero vexatus, petit ipsius filiam & in uxorem ducit,
 propter bonum pacis, matrimonium, omnium consensu,
 validum est.

74 Dico quarto: Omnis metus gravis, ad extorquendum
 consensum injuste incussus, irritat matrimonium. Ita com-
 munitur Theologi Canonice, & Jurisperiti, & constat ex
 cap. Cum locum, 14. & cap. Peniens, 15. de sponsalibus,
 & cap. de eo qui ducit, &c. Idque verum est in utroque
 foro, quia hæc jura absolute dicunt, eam qui ita con-
 traxit, valide cum secunda contrahere, licetque cum ea
 permanere, quod falsum esset, nisi primum matrimonium
 absolute in utroque foro esset irritum.

75 Nec valet si dicas, jura id dicere, quia præsumunt
 metu coactum non consensisse, sed inxillisse. Nam con-
 tra est primo, quod oppositum patet ex cap. Significavit,
 ubi enim Pontifex discrete significat, eum qui consensit
 in unam, fed per vim & non sponte, validum cum al-
 tera matrimonium contraxisse. Secundo, ut arguit Di-
 yus Thomas hic quest. 47. art. 7. in corp. Ecclesia nun-
 quam præsumit peccatum de aliquo, nisi probetur: Pre-
 sumerit autem peccatum mendacii, si exillimaret eum
 qui coactus est non coeplesse, quando dixit se consen-
 sisse. Tertio, Ecclesia præsumit suspensum aliquid aliud
 Sacramentum ex metu gravi, vere consensisse nisi certo
 constat de opposito, ut patet ex cap. Majoris, de Baptis-
 mo, §. Item quæritur: Ergo idem est dicendum a fortiori
 de Matrimonio.

76 Ratio autem ob quam Ecclesia matrimonia ex gravi
 metu contracta statuit esse nulla, fuit, quia cum vin-
 culum matrimonii sit perpetuum & indissolubile, Eccle-
 sia voluit quod ejus celebratio esset ita libera & spon-
 tanea, ut ad eam aliena vi & injuria nemo cogatur.
 Quæ etiam de causa irritat vota solemnia Religionis,
 facta ex metu cadente in viram constantem. Non irri-
 tat autem Baptismus ex eodem metu susceptum, tum
 quia, cum sit Sacramentum, non subiacet dispositioni ju-
 ris Ecclesiastici, sicut Matrimonium, quod non solum
 habet rationem Sacramenti, sed etiam contractus natu-
 ralis & civilis: Tum etiam quia cum baptizatus ad illam
 mere passive se habeat, non requiritur ex parte illius
 ita perfectum & exactum voluntarium, sicut in con-
 trahente matrimonium, aut emittente vota solemnia Re-
 ligious, ut recte observavit Sanctus Doctor hic quest. 47.
 art. 3. ad 1.

Dico ultimo: Matrimonium gravi metu injusto contra-
 ctum, non esse irritum jure naturali, sed tantum Eccle-
 siastico. Est contra Pontium lib. 4. cap. 14. Mæratium
 disp. 7. sect. 8. & alios exillimantes, talia matrimonia ju-
 re naturæ irrita esse.

77 Probatur conclusio ratione fundamentali: Metus gra-
 vis, injustus, neque defectu plene libertatis, neque
 ratione injuriæ quam inierit, tollit naturam consensum
 ad matrimonium essentialiter requisiti: Ergo illud non
 irritat jure naturæ. Consequentia patet; si enim illud
 jure naturali irritaret, altero ex his capitibus id præsta-
 ret: Antecedens vero quoad utramque partem suaderet.
 In primis enim quod ipsum non irritet ex defectu liber-
 tatis, patet ex eo quod idem libertatis defectus reperit-
 ur in metu gravi iusto, ex causa naturali vel libera
 proveniente, & in metu gravi injusto, ad alium finem
 quam ad extorquendum consensum incusso; & tamen tri-
 plex ille metus non irritat matrimonium, ut tribus pri-
 mis conclusionibus ostensum est: Ergo metus gravis, ad
 extorquendum consensum injuste incussus, jure naturæ
 non irritat matrimonium, ex defectu plene libertatis.

78 Quod vero ipsum jure naturæ non irritet, ratione in-
 jurie quam inierit, probatur; tum quia tanta injuria in-
 fertur metuloso per metum levem, quanta homini for-
 ti per metum gravem; & tamen metus levis etiam ca-
 dens in virum metulofam, non irritat jure naturæ ma-
 trimonium. Tum etiam quia saltem in matrimonio gra-
 vi metu injuste ad alium finem incusso reperitur injuria

gravis, que tamen matrimonium non irritat, & dominii
 proprii corporis translationem non impedit, ut conclu-
 sione tertia variis exemplis declaravimus. Adde quod in
 aliis contractibus gravi metu injusto celebratis gravis in-
 fertur injuria, qua non obstante sunt validi, & effica-
 ces ad dominium transferendum: Ergo metus gravis in-
 justus non irritat jure naturæ matrimonium, ratione in-
 jurie quam inierit.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra tres primas conclusiones nullum militat argu-
 mentum alicujus momenti, sed contra quartam ob-
 jicit primo: Si omnis metus gravis, ad extorquendum
 consensum injuste incussus, irritat matrimonium, sequit-
 ur injuste oppressum peccare mortaliter peccato menda-
 cii, & sacrilegii, profertendo verba ista, *Ego se accipio in
 meam*. Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Se-
 quela Majoris videtur manifesta, injuste enim oppressus,
 profertendo illa verba loquitur contra mentem, subinde
 que mentitur in materia gravi. Idem profert formam sa-
 cramentalem Sacramenti Matrimonii supra materiam in-
 debitam, subindeque illud Sacramentum, & sacrilegium
 committit, sicut ille qui metu mortis aliquem indispo-
 situm absolvit.

Respondet negando sequelam Majoris, quoad utram-
 que partem. In primis enim, quoad peccatum menda-
 cii, contrahens qui illa verba *Accipio te in meam*, pro-
 fert ex metu gravi incusso a causa libera, triplici-
 ter se habere potest in eorum prolatione. Primo ita ut
 non consentiat in matrimonium, & tamen intendat ea
 profertre in sensu formali; & tunc sine dubio peccat
 quoad mendacii, quia loquitur contra mentem, quavis
 fortasse illud peccatum non sit mortale, ob metum gra-
 vem injuste incusso; sicut quando Juxdex injuste procedit,
 mentiri in judicio, non est mortale. Secundo, po-
 test contrahens ita profertre verba ista, ut non intendat
 ea dicere in sensu formali, fed tantum materiali; &
 tunc non mentitur, quia nihil dicit contra mentem, nec
 tenetur loqui juxta intentionem cogentis, quandoquidem
 supponimus quod injuste cogitur, & non obligatur aliunde
 erga feminam, ad eam ducendum in uxorem. Tertio,
 potest contrahens profertre verba ista cum intentione ten-
 sus formalis significationis eorum, & consensit in matri-
 monium, quantum fieri potest ex parte sui præcite; &
 tunc etiam non peccat peccato mendacii, quia nihil dicit
 contra suam mentem; illa enim verba faciunt tunc
 hunc sensum: contraho tecum quantum est ex me, si-
 ve pono quidquid requiritur ex parte mea ad contrahen-
 dum tecum.

Similiter contrahens matrimonium ex gravi metu, non
 peccat peccato sacrilegii: nam vel bona fide exillimant se
 valide contrahere, & perficere Matrimonium Sacramentum,
 licet metu coactum; & tunc bona fides, spe ignorantia
 invincibilis ipsum excusat a peccato; vel contra novit
 contractum esse invalidum, subindeque non perficit Ma-
 trimonium Sacramentum, & sic non peccat etiam, nec facit
 contra reverentiam hujus Sacramenti, qui gravi metu ad-
 alios profert verba consensum significantia, simulando se
 consentire, vel etiam significando se consentire quantum
 potest, quandoquidem tunc non intendit facere Sacra-
 mentum, nec profert illa verba ut formam Sacramenti,
 neque ponit illius materiam, sed se habet ad instar il-
 lius qui representandi causa ablueret, & profertret in
 theatro verba Baptismi: vel qui discendi causa seque
 exercendi in modo celebrandi Missam, profertret verba
 consecrationis super hostiam chartaceam, sine intentione
 consecrandi.

Addunt aliqui, quod licet graviter peccet Sacerdos,
 qui metu mortis aliquem indispotum absolvit, non ta-
 men qui metu gravi coactus, matrimonium contrahit;
 quia ille consentit ei qui directe aliquid impium & sa-
 crilegum petit, subindeque externum sacrilegium com-
 mittit; factus vero iste, quia ab incutiente metum, ma-
 trimonium directe tantum petitur, quatenus est contra-
 ctus, non autem quatenus Sacramentum: intendere vero
 facere contractum matrimonii, qui nullus est jure Ec-
 clesiastico, non est peccatum sacrilegii, cum talis con-
 tractus non sit Sacramentum, eo quod Christus validum
 duntaxat matrimonium contractum, ad dignitatem Sacra-
 menti elevaverit.

Objicies secundo contra secundam conclusionem: Il-
 lud irritat matrimonium jure naturali, quod reddit ip-
 sum involuntarium, seu voluntati repugnans, cum sit
 de ratione & natura contractus matrimonialis, quod sit
 liber & voluntarius: coactio ex gravi metu injuste in-
 cussus proveniens, facit quod matrimonium sit involun-
 tarium, seu voluntati repugnans: Ergo reddit ipsum irri-
 tum jure naturæ.

Respon-

84 Respondet primo, retorquendo argumentum in Adver-
 sarios; non minus enim est coactum & repugnans volun-
 tati matrimonium irritum ex metu mortis jure incusso,
 quando scilicet Juxdex metu suscipiens corruptorem virgi-
 nis cogit, ut eam ducat, quam metus injuste incussus
 ejusdem aut minoris mali. Et tamen prima illa coactio
 non irritat matrimonium jure naturali, ut fatentur Ad-
 versarii: Ergo non est sufficiens fundamentum in secunda
 coactione, ut matrimonium dicatur esse nullum jure na-
 turæ. Quod enim jure vel injuste incutitur, non facit
 ut minus repugnet voluntati, & plene libertati, vel ut
 minus perterreiat virum constantem.

85 Respondet secundo, distinguendo Majorem. Illud irri-
 tat matrimonium jure naturali, quod reddit ipsum in-
 voluntarium simpliciter, concedo Majorem: quod reddit
 ipsum involuntarium tantum secundum quid, nego. Si-
 militer distinguo Minorem: Coactio ex gravi metu in-
 juste incusso facit matrimonium involuntarium, secundum
 quid, concedo: simpliciter, nego; ut enim cum Aristo-
 tele 3. Ethic. cap. 1. ait S. Thomas 1. 2. quest. 6. artic. 9.
 actiones que ex metu sunt, esse ex voluntario, & in-
 voluntario mixtae sint, simpliciter tamen dicende sunt
 voluntarie, quia hic & nunc eas libere volumus, el-
 ligenes illas ut minus malum, ad evitandum majus; sunt
 que a principio intrinseco cognoscuntur singulari in quibus
 est actio, unde competit illis ratio violenti, quod est a
 principio extrinseco, nullam vim conferente passo. Cum
 ergo voluntarium mixtum sufficit ad actum humanum,
 sufficit etiam ad matrimonium, spectato jure naturæ, &
 essentia matrimonii; ut constat ex reliquis contractibus
 mixto celebratis, licet jure positivo debeat in irritum re-
 vocari, ut habetur cap. Abbas, de his que vi metusve
 causa.

Dices: Matrimonium, cum sit vinculum quoddam ma-
 turæ argue perpetui amoris, & animorum corporumque con-
 junctio, debet esse plene voluntarium & liberum: Ergo
 ad illud non sufficit voluntarium mixtum.

86 Respondet, distinguendo Antecedens: Debet esse plene
 voluntarium & liberum, conaturaliter, concedo: essen-
 tialiter, nego: nam voluntarium mixtum sufficiens est ad
 transferendum dominium corporis unius conjugis in alium.
 Adde, consensum metu extortum esse plene voluntarium
 ex parte sui, id est cum plena & perfecta deliberatione
 electum, & esse diminutum solum ex parte objecti, qua-
 tenus scilicet illud tantum valet secundum aliquam consi-
 derationem, nempe prout valet ad vitandum cruciatum,
 aut aliud grave malum; hunc vero consensum ex parte
 objecti diminutum, non repugnare essentia matrimonii,
 constat ex eo quod non minus diminute ex parte objecti
 consentit, qui consentit in aliquam, quia dives est, li-
 cet sit deformis, vetula, querula, alique vitii, & de-
 fectibus obnoxia; & tamen omnium consensu, tale ma-
 trimonium validum est.

87 Objicies tertio: Coactio repugnat naturæ illius con-
 tractus, qui ex se perpetuus & indissolubilis obligatio-
 nem inducit; cum nihil coactum & violentum sit perpe-
 tuo durabile: Sed matrimonium est contractus perpetuus
 & indissolubilis obligationem inducens: Ergo coactio ex
 gravi metu injuste incusso proveniens, repugnat naturæ
 matrimonii, subindeque illud jure naturali dissolvit. Un-
 de D. Thomas hic quest. 47. artic. 3. ad 2. sic ait: *Ad
 Matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium sed volun-
 tarium mixtum impeditur. Et in 4. dist. 29. qu. 1. art. 3.
 quest. 1. in corp. Dicendum, inquit, quod vinculum Ma-
 trimonii perpetuum est, unde illud quod perpetuati repugnat,
 tollit Matrimonium. Metus autem qui cadit in constantem
 virum, perpetuati contractus tollit, quia potest peti resis-
 titio in integrum; & ideo hac coactio tollit Matrimonium,
 & non alia.*

88 Respondet primo, idem argumentum fieri posse de ma-
 trimonio into ex metu mortis jure incusso, cum illud
 non minus sit perpetuum, nec minus indissolubile obli-
 gationem inducat, quam illud quod ex metu mortis in-
 juste incusso contractum est.

Respondet secundo, ex eo quod matrimonium sit vin-
 culum perpetuum, & indissolubile obligationem indu-
 cat, solum colligi, coactionem ex metu gravi injuste in-
 cussus provenientem repugnare illi conaturaliter, non ta-
 men essentialiter: perpetuum enim esse potest, id est ad
 vitam, quod coactum est, contra voluntatem, ut patet
 in carcere perpetuo, aut servitute. Unde D. Thomas lo-
 cis citatis non dicit coactionem sua natura irritare ma-
 trimonium, sed esset illud causam seu rationem que
 movit Ecclesiam ad illud irritandum, quia scilicet con-
 venit naturæ illius contractus fieri sine violentia & co-
 actione, gravesque solent excusari oriri ex matrimoniis co-
 gente gravi metu contractis.

89 Objicies quarto: Jus naturæ dicitur, ut omnis injuria
 refarciatur eodem modo, seu in eodem genere honorum,
 quo illata est: Ergo cum injuria injusto metu matrimo-

nio illata, non possit aliter reparari, quam per ejus dis-
 solutionem, jus naturæ dicitur, dissolvendum esse matri-
 monium, metu injusto contractum.

Respondet negando Antecedens universaliter sumptum: 90
 sunt enim multe injuriæ que non possunt, atque adeo
 non debent refarci in eodem honorem genere in quo
 facte sunt, si quis enim fide data de matrimonio, cor-
 rumpat virginem, & mox aliam ducat in uxorem, in-
 juria gravissima priori illata, non refarciatur inferiori
 matrimonio, utpote quod eo non obstante est validum,
 & consequenter perpetuum. Item jus naturæ dicit refarci-
 endam esse injuriam ab homine qui alium mutilavit,
 sed non per restitutionem membri, quod fœmel abscessum
 reparari non potest, sed alius viis ac modis. Idem dicen-
 dum in proposito, jus enim naturæ dicitur quidem repa-
 randum esse injuriam injusto metu matrimonio illatam,
 sed non per ejus dissolutionem, cum illud fœmel valide
 contractum dirimi non possit, sed alius modis, quibus ta-
 lis injuria reparari potest, puta celebrando de facto ma-
 trimonium, illudque revalidando, si pars altera violentiam
 passa, velit postea libere consentire.

Objicies quinto: Donatio que fit latroni per metum ca-
 dentem in virum constantem, nulla est, etiam itando in
 jure naturæ; & votum simplex vel sollempne, per metum
 in virum constantem cadentem emissum, est invalidum,
 etiam jure naturæ; cum Ecclesia non habeat potestatem
 ea que sunt de jure naturæ irritandi, & tamen irritet
 omnia ejusmodi vota: Ergo etiam matrimonium ex eodem
 metu contractum, jure naturæ invalidum erit.

Respondet negando Antecedens, quoad utramque par-
 tem; donatio enim que fit latroni propter metum gravem,
 non est etiam ipso jure humano irrita & nulla, sed venit
 rescindenda per Judicem, in quo differt a matrimonio,
 quod ipso jure humano est nullum, si ex illo metu con-
 trahatur; quia cum inducat vinculum perpetuum, si quan-
 do ex gravi metu contrahitur, fœmel validum, non pos-
 set rescindi per aliquam potestatem humanam, sicut res-
 cinduntur alii contractus, qui ex sua natura non sunt
 insolubiles. Similiter votum simplex vel sollempne, per
 metum cadentem in virum constantem emissum, non est
 jure naturali, sed Ecclesiastico tantum, invalidum. Ad
 probationem vero in contrarium dico, quod licet Eccle-
 sia non habeat potestatem irritandi ea que sunt fœmel va-
 lida jure naturæ, bene tamen apponendi aliquas circum-
 stantias, sine quibus sunt invalida, sine quibus jus natu-
 ræ non tribuit eis valorem, ex quibus una est, quod vo-
 ta illa non sint per metum gravem extorta.

Objicies sexto: Nullum extat peculiare decretum, quo 93
 Ecclesia matrimonia gravi metu injusto contracta irritet,
 uti fecit cum matrimoniis clandestina antea valida irrita-
 vit: Ergo licet ita sint jure tantum positivo irrita, illa
 tamen jure naturæ invalida erant.

Sed nego consequentiam; sicut enim licet nullum Ec-
 clesiæ decretum profertri possit, quo matrimonium fidelis
 cum infideli, id est baptizati cum non baptizata, aut vice
 versa, declaratur invalidum; tamen certum est, & fa-
 tentur Adversarii, jure solum positivo irritum esse. Quia
 nimirum, licet id non habetur ex peculiari Ecclesiæ de-
 creto, habetur tamen ex traditione Doctorum & Pontifi-
 cum: ita ob eandem rationem, matrimonia gravi metu
 injusto contracta, jure positivo irrita sunt, quavis nul-
 lum extet peculiare decretum Ecclesiæ quo irritentur.

Objicies ultimo: Si matrimonia gravi metu injusto con-
 tracta, jure tantum Ecclesiastico irrita sint, erunt vali-
 da inter infideles, cum ipsi legibus Ecclesiæ non subjan-
 tur: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondent Sotus, Henriquez, & alii, negando sequen-
 tiam; quia, inquit, licet talia matrimonia non sint ir-
 rita jure naturæ, sunt tamen invalida jure gentium, quod
 habet vim apud infideles.

Sed hanc responsonem & doctrinam multi improbant,
 ex eo quod cum jus gentium dicatur illud quod ex prin-
 cipis naturæ cujuslibet rei, per necessarium & evidentem,
 evidenciam saltem morali, consequentiam deducitur, quod-
 que proinde sola recta ratio dicitur, & matrimonia co-
 acta essent tali jure irrita, sequeretur eorum nullitatem
 deduci tanquam conclusionem immediate ex principis natu-
 ræ, & consequenter ex se, si ve ex jure naturæ, esse
 irrita. Unde

Alii respondent negando Minorem; exillimant enim,
 matrimonia ex gravi metu contracta inter infideles esse
 valida, sicut matrimonia clandestina apud illos valida
 sunt, cum ipsi legibus Ecclesiæ talia matrimonia irritan-
 tibus non subdantur.

Verum melius responderet cum distinctione, dicendo
 nempe, ea esse quidem valida apud infideles, si nullum
 jus civile ea apud ipsos irritet; invalida vero, si apud
 illos sit, ut esse potest, lex aliqua civilis ea irritans.

Corollarium precedentis doctrinae.

95 EX dictis inferes primo, metum levi in iuste inculsum non irritare Matrimonium: Ecclesia enim non irritat nisi Matrimonium gravi metu iniuste inculso inito, alias omnia in Matrimonio contractibus essent incerta, pleneque controversis & litibus; quia metus levis facile intervenit, aut etiam fingi ac probari potest. Adde quod, qui levi metu movetur ad contrahendum Matrimonium, non est dignus, ut sibi per Ecclesiam subveniatur, cum facile poterit talem metum a se repellere.

96 Inferes secundo, Matrimonium ex metu gravi contractum, quantumvis iuramento per vim extorto confirmetur, non esse validum; quia iuramentum non confirmatur, nisi iure Ecclesiastico nullum: Sed Matrimonium gravi metu iniuste inculso contractum, iure Ecclesiastico irritum est, ut supra ostendimus: Ergo per iuramentum vi extortum firmari nequit. Adde quod, si Matrimonium metu gravi iniuste illato contractum, iuramento vi extorto firmaretur, Ecclesia non sufficienter providisset incommodis, quae ex Matrimonio coactis solent sequi: siquidem facilitum esset cogentibus, non solum cogere ad Matrimonium, sed etiam ad ipsum iuramento confirmandum.

97 Dixi, quantumvis iuramento per vim extorto confirmetur, si enim ille qui metu gravi ad contrahendum Matrimonium adactus est, postea sponte iuret, se confirmatum vale Matrimonium, titulo religionis tenetur ad valide contrahendum; quia cum tale iuramentum sit sponte praestitum, iuramentum contrahit ad illud servandum, cum absque filiois dispendio, & praedicio tertii, ut supponimus, servari possit. Sicut qui sponte iuret se confirmatum votum, absque libera libertate emittit, tenetur virtute religionis illud implere. Poterit tamen sponte iurans se confirmatum Matrimonium metu gravi contractum, iuramento relaxationem petere; quia cum nullam jus ex tali Matrimonio sit alteri contrahenti acquiritur, nulla illi sit iniuria, si a praebito iuramento resiliatur.

98 Inferes tertio, Matrimonium gravi metu iniuste illato contractum, non reddi validum, per ejus consummationem, etiam affectu maritali ab eo qui cogitur factum; Ecclesia enim sine ulla exceptione irritat omnia Matrimonia facta ex gravi metu a causa libera iniuste illato: unde licet coactus postea velit Matrimonium subsistere, & consentiat in copulam affectu maritali, per hoc tamen Matrimonium coactum non fit validum; sed peccat mortaliter, tale Matrimonium consummando.

99 Dices: Ecclesia irritat Matrimonium coactum, in favorem illius qui cogitur: Ergo si ille velit contrahere, & affectu maritali consentiat in copulam, tale Matrimonium, per ejus consummationem, reddetur validum.

Respondeo Ecclesiam irritare ejusmodi Matrimonium secundario tantum in bonum sive favorem ejus qui cogitur; per se vero & primario, in favorem boni communis, ad quod ordinatur Matrimonium, ut scilicet conjuges commode possint cohabitare, & prolem educare, quam commeditatem per se loquendo destruit coactio, quae in Matrimonii contractione intervenit.

100 Inferes quarto, quod licet Matrimonium metu gravi iniuste extortum, invalidum sit, manet tamen qui vim intulit obligatus ad contrahendum, si pars altera violentiam patitur, velit postea libere consentire: tum quia Ecclesia irritans tale Matrimonium, non intendit favere reo iniuste cogenti, sed innocentis tantum libertati prospicere: tum etiam quia qui alium iniuste metu compellit ad secum contrahendum, gravem illi injuriam infert, iniuste consensum extorquendo in re maximi momenti: Ergo tenetur eam rescire in eodem genere, si potest; subindeque stare contractui, si alter velit. Unde graviter peccat, qui consensum ab una extorsit, cum altera contrahendo; quis cum prius fuerit irritum, posterioris validitatem non impedit.

ARTICULUS V.

Utrum per consensum conditionatum fiat Matrimonium?

101 Ordinandum primo, conditionem in eo differre a demonstratione, causa, & modo, quod demonstratio in iure exprimitur per ostensionem qualitatis personae, ut dicitur *Marium*, quia nobilis & dives est: causa exprimitur per illud quod operantem impellit ad contrahendum, ut dicitur *Marium*, quia nobilis & dives est: modus vero exprimitur per aliquid quod se habet ut finis contrahentis, ut si dicitur, *dico Marium*, ut dices officiar, vel ut dignitatem praebitis obtineam; conditio autem exprimitur per particulam si, vel dummodo, ut do tibi centum, si vultis ex Indis venire; dico Marium, dummodo parentes consen-

siant. Unde conditio suspendit dispositionem, ita ut vim non habeat nisi ex futuro eventu: quare definitur a Sylvestro, verbo conditio: *Oratio qua id omne quod agitur, in futurum eventum suspenditur.*

Notandum secundo, conditionem appositam Matrimonio, aequae ac aliis contractibus, posse esse multiplicem: unam de praesenti, aut de praeterito, aliam de futuro, contingentem, vel necessariam. Item conditio potest esse de aliquo possibili, vel impossibili, turpi, vel honesto, aut indifferente, repugnante Matrimonio, vel non repugnante. His praemissis, pro resolutione difficultatis propositae.

Dico primo: Si quis consentiat in Matrimonium sub conditione de praesenti, quae non contrarietur Matrimonio, ut si quis dicit, *Ego contraheo tecum, si dices es, stans tali conditione, verum efficitur Matrimonium.* Si vero opponatur conditio quae adversetur substantiae Matrimonii, ut si quis dicit, *Accipio te in uxorem, si nolis te obligare ad conjugale debitum, non fit Matrimonium.* Ita D. Thomas hic quaest. 47. art. 5. ubi primam hujus conclusionis partem sic probat in argumento *sed contra*: In aliis contractibus fit obligatio sub conditione, & stante conditione (dummodo illa non sit contraria substantiae aut fini illius). Ergo cum Matrimonium sit contractus naturalis & civilis, fieri potest sub conditione aliqua de praesenti, dummodo illa substantiae aut fini Matrimonii non adversetur.

Ex quo probatur etiam secunda pars: Omnes enim alii contractus in quibus ponitur aliqua conditio contraria substantiae vel fini contractus, invalidi sunt iure naturali: v. g. si quis vendit hac lege & conditione, quod non transferatur dominium rei venditae, nulla est venditio: item si quis in contractu societatis contrahat hac conditione quod socius sit particeps damni, sed non lucri, talis contractus nullus est: Ergo similiter si quis dicit, *Accipio te in uxorem, si nolis te obligare ad conjugale debitum, vel si impudicus proles generationem aut educationem, Matrimonium irritum est, quia pariter illa conditiones substantiae vel fini Matrimonii adversatur.* Unde Gregorius IX. cap. fin. de condit. appol. sic ait: *si conditiones contra substantiam conjugii inferantur, Matrimonii contractus, quantumvis non sit favorabilis, caret effectu.*

Confirmatur Matrimonium, cum per consensum efficitur, consistere nequit sine consensu in substantialia ipsius: Sed consensus in conditionem contrariam substantiae Matrimonii, tollit consensum in substantialia Matrimonii, implicat enim ut quis retento consensu in substantialia Matrimonii, simul habeat consensum in aliquid adversum & repugnans substantiae Matrimonii; nam hoc ipso quod vult id quod repugnat substantiae Matrimonii, non vult ipsam: Ergo consensus in conditionem contrariam substantiae Matrimonii, non efficit, sed potius destruit ipsam Matrimonium. Unde cum Matrimonium ex Dei institutione essentialiter tria includat, nempe perpetuum vinculum, quod praesertim post consummationem nullo modo potest dissolvi; mutuum fidem, sive obligationem non adulterandi; & reddendi debitum conjugale & obligationem non impediendi generationem, & christianae educandi prolem, si nascatur; quaecumque conditio quae alieni ex his adversatur, Matrimonium irritat.

Dices primo: Votum solenne emittitur sub conditione contra ejus substantiam, ipsum non irritat, ut colligitur ex cap. *Clerici vel uxores*; ibi enim expresse definitur, votum emittitur a muliere, ea conditione ut habeat propria, & maneret in domo sua, validum fuisse; illa autem conditio contraria est substantiae voti sollemnis utpote cum contrarietur paupertati & obedientiae, quae sunt de essentia voti sollemnis: Ergo idem dicendum de Matrimonio.

Respondeo negando Antecedens, & ad probationem ei subijunctam dico, mulierem illam emisisse suum votum cum voluntate retinendi bona quantum ad usum, ex licentia praetati, quod non contrariatur substantiae voti & professionis sollemnis.

Dices secundo: Qui puerum baptizando, aquis immergit, ut eum vita & gratia regenerante privet, non irritat baptismum, quamvis ipsam detorqueat ad contrarium finem ad quem est a Christo institutus: Ergo similiter qui consentit Matrimonio sub aliqua conditione quae ejus fini adversatur, pura generationi, vel educationi prolis, ipsum non irritat.

Respondeo quod si baptizans nullam intentionem habet, nisi immergere puerum aquis, ut illum vita & gratia regenerante privet, nullum efficit baptismum, si autem cum hac iniqua voluntate intentionem habeat saltem consensum facienti quod Christus instituit, & Ecclesia facit, validum efficit baptismum, ut in Tractatu de baptismo docuimus; quia per hanc intentionem consensum intendit hoc Sacramentum in ordine ad finem ad quem est a Christo institutum, quod ad validitatem Sacramenti sufficit.

Dices tertio: Inter B. Virginem & S. Josephum fuit verum Matrimonium, & tamen cum B. Virgo ante illud emisit

indeque consensus actualis & absolutus, signo aliquo sensibili expressus.

Dices: Contractus conditionales, purificata conditione, abique novo contrahentium consensu, statim purificantur, & in absolutos transeunt, l. *hac venditio*, ff. de contrah. empt. *Conditionales venditiones tunc purificantur, cum impleta fuerit conditio.* Et l. *postior*, ff. qui petiones. *Cum semel conditio extiterit, postea habetur, ac si illo tempore quo stipulatio interposita est, sine condicione facta esset.* Ergo etiam Matrimonium sub conditione de futuro celebratum, adimpleta conditione, statim fit validum abique novo consensu.

Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam & partem: Matrimonium enim, cum sit perpetuum, & pertinet ad eos contractus qui traditione purificantur, non purificatur solo conditionis eventu, sed ob sui excellentiam, supra reliquos contractus existit consensum perfectissimum & liberimum, qualis non est conditionatus.

Dico tertio: Matrimonium contractum sub conditione turpi, substantia Matrimonii non adversatur, ut si *formicata fueris, si alterius prolem impuleris* validum est.

Probat: Quando conditio non impedit consensum in substantialia Matrimonii, ipsum non irritat: Sed conditio turpis non adversatur substantiae Matrimonii, non impedit consensum in substantialia Matrimonii, ut de se patet: Ergo ipsum non irritat.

Quaes, an teneantur contrahere & celebrare Matrimonium, qui sponsalia sub tali conditione contraxerunt? Respondeo, quod est ante talem conditionem adimpletam, contrahentes sponsalia ad Matrimonium celebrandum non obligentur, obligantur tamen ea adimpleta. Sicut mandans, sub certa mercede pacificens cum mandatario, pro re illicita patrandi, ante executionem tenetur mandatum revocare, & mandatarius mandatum non exequi: eo tamen adimpleto, tenetur mandans in conscientia mercedem solvere, non quidem ratione peccati, sed laboris impenso.

Dico quarto, Matrimonium initum sub conditione impossibili, invalidum esse in foro conscientiae, quamvis in foro externo praesumatur validum.

Prima pars patet, non valet enim in foro interno Matrimonium sub conditione initum, nisi conditio sit: At conditio de impossibili stare non potest, cum sit impossibilis: Ergo nec Matrimonium initum sub conditione impossibili. Idem dicendum de conditione repugnante Matrimonio, unde iste contractus invalidus est, *Accipio te in uxorem, si prius me sepeliveris, quia supponit Matrimonium periculiendum esse post mortem, quod repugnat.* Et iste: *Accipio te in conjugem, si vita tua non mentiaris; quia haec quoque conditio non ponitur ante finem vitae, supponitque Matrimonium post mortem contrahi.*

Secunda vero pars conclusionis constat ex Gregorio IX. capite ultimo de conditionibus appol. ubi sic loquitur: *Si conditiones appol. Matrimonii, turpes aut impossibiles fuerint, debent propter favorem ejus, pro non adjectis haberi, scilicet in foro externo; quia nimirum nemo praesumitur aut velle peccare, aut in re adeo gravi & sancta velle negari, ac suum actum reddere irritum.*

ARTICULUS VI.

An consensus in copulam sit de essentia Matrimonii?

§. I.

Præmissum quod sere apud omnes est certum, & sententia Gratiani rejicitur.

102 **G**ratianus c. *Quod autem & c. institutum* 27. quaest. 2. affirmat non modo consensum in copulam, sed & copulam ipsam esse partem essentiali Matrimonii, sine qua nullum Matrimonium, etiam de praesenti expressum, censet validum, unde ex hoc inferit, liberum esse conjugum ante copulam a viro discedere, & alteri nubere. Idem docuerat olim Julianus, ut testatur D. Augustinus lib. 5. contra ipsum cap. 9. his verbis: *Jam vero de Josepho, cuius Mariam esse Evangelio conjugem dicit, multa dicitur disceptare contra sententiam meam, & conarie ostendere, quia concubitus defuit, nullo modo fuisse conjugium; ac per hoc secum dicit, cum desideraret concubere conjugem, jam non erunt conjuges, & divorcium erit illa cessante. Quod ne contingat, agere sicut possunt decepti quod juvenes agebant, & ab hoc opere ne effectus atate corporibus parant, non se cogitent quantum ad libidinis atinet incensum, sensisse, ut possint conjuges permanere.*

Hac sententia, seu potius error, communiter rejicitur a Theologis. Primo, ex verbis istis Apostoli 1. ad Corinth. 7. *De his autem qui Matrimonio conjuncti sunt praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam.* Contrariorum autem eadem videtur esse disciplina, & ut dicunt Jurisperiti: *Omnia*

emississet votum virginis, non contraxit, nisi cum conditione nunquam consentiendi in copulam carnalem: Sed haec conditio repugnat substantiae Matrimonii: Ergo conditio apposta Matrimonio, licet ejus substantiae adversetur, non irritat illud.

111 Respondeo, concessio Majori, negando Minorem, cum enim consensus in copulam carnalem non fit de essentia Matrimonii, ut fuso loco ostendimus, conditio nunquam consentiendi in copulam carnalem substantiae Matrimonii non adversatur: quodam vero sit obiectum ad quod per se primo & essentialiter fertur consensus Matrimonialis, dicitur articulo sequenti.

112 Dico secundo: Si quis consentiat in Matrimonium, sub conditione de futuro, quae sit contingens, & honeste fieri possit, non est Matrimonium de praesenti, sed tantum contractus sponsaliorum; v. g. si quis dicit, *dico in uxorem, si occupaveris illam domum.* Ratio est, quia ad valorem Matrimonii de praesenti, requiritur validus contractus de praesenti, & ad valorem contractus de praesenti, mutua obligatio de praesenti: quando autem apponitur conditio pendens ex futuro, tunc etiam obligatio pendet ex futuro eventu sine conditionis, atque adeo non est de praesenti.

113 Dixi vero, cum conditione de futuro; quae sit contingens, si enim conditio de futuro sit necessaria, v. g. si quis dicit, *contraheo tecum, si crastina die orietur Sol,* quoad forum externum, validum est matrimonium statim, antequam ponatur conditio; cum enim talis conditio jam certo exiit in sua causa, & necessario eventura sit in tempore, non est putandum personam praesentem velle suspendere consensum, donec impleatur, nec aliter ab illa videtur adici, quam ut ostendat se jam cum certo contrahere, quam illa conditio certo futura est. In foro tamen conscientiae, si contrahens revera habet animum expectandi eventum talis conditionis, non efficeret Matrimonium de praesenti.

114 Si autem quaeras, an quando qui consentit in Matrimonium sub conditione de futuro contingenti, adimpleta conditione fiat validum, abique novo consensu, vel necesse sit iterum consentiat, impleta conditione; respondeo probabilius esse, & menti S. Thomae conformis, impleta conditione, requiri novum consensum de praesenti, actuale, parum, & absolutum; id enim insinuat videtur S. Doctor in 4. dist. 29. qu. unica art. 3. & hic qu. 47. art. 5. ubi affirmat, si conditio sit de futuro contingenti, cuiusmodi est datio pecuniae, vel acceptatio parentum, iudicandum esse de tali consensu, sicut de consensu qui fit per verba de futuro, unde non facit Matrimonium, sed sponsalia: ergo censet, ut in eo casu Matrimonium contrahatur, adimpleta conditione, poni debere novum consensum, signo aliquo sensibili expressum.

115 Ratio enim id suadet: Contractus enim Matrimonii inter Christianos, eodem instanti quo validus est, est Sacramentum: At si quando qui consentit in Matrimonium sub conditione de futuro contingenti, adimpleta conditione, non ponatur novus consensus, non poterit habere tunc rationem Sacramenti: Ergo tunc non erit validum Matrimonium sine novo consensu verbis expresso. Major constat, Minor probatur. Nullum novae legis Sacramentum actu est eo tempore, quo nihil ejus physice existit, quod actu sensibile sit: Atqui dum praedicta conditio ponitur, nihil Matrimonii physice existit, quod actu sensibile sit; consensus enim & verba quibus antea fuit expressus sub conditione, jam praeterierunt physice, neque quidquam sensibile existit nunc physice, praeter ipsam conditionem, quae cum nihil Sacramenti sit, non potest ejus ratione Sacramentum Matrimonii dici existeret physice, & esse actu sensibile: Ergo, si adimpleta conditione non ponatur novus consensus, signo aliquo sensibili expressus, contractus Matrimonii non poterit habere rationem Sacramenti.

116 Nec valet quod ait Amicus hic dist. 9. sect. 3. quod licet reliqua Sacramenta tunc quando fiunt, requirant aliquid sensibile physicum, spectans ad ipsorum substantiam, id tamen non est necessarium in Sacramento Matrimonii, quia Christus elevavit ipsam in Sacramentum, ut est contractus civilis: contractus vero civilis ut perficiatur, non exigit aliquid sensibile, & physicum tunc quando fit. Non valet, inquam, tum quia cum de ratione Sacramenti ut sic, fit esse signum sensibile, repugnat aliud Sacramentum, quodcumque illud sit, fieri & poni a parte rei, nisi aliquid physicum & sensibile ponatur quando fit: tum etiam quia in sententia D. Thomae, & discipulorum ejus, omnia Sacramenta novae legis, etiam Matrimonium, physice producant gratiam quando fiunt: Sed Matrimonium non potest physice producere gratiam, si tunc quando fit, nihil physicum ponatur, cum existentia physica fit conditio necessaria praerequisita in causa efficiente ad hoc ut operetur: Ergo cum fit Matrimonii Sacramentum, necessario tunc poni debet aliquid physicum & sensibile spectans ad ejus substantiam, sub-